

دوره دهم - سال اول

تاریخ چاپ: ۱۳۹۶/۳/۶

شماره چاپ: ۴۹۰

شماره ثبت: ۲۶۴

اظهارنظر کارشناسی درباره:
«طرح جامع جمعیت و تعالی خانواده»

کد موضوعی: ۲۷۰

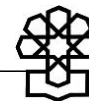
شماره مسلسل: ۱۶۷۵۳

آذرماه ۱۳۹۸

به نام خدا

فهرست مطالب

چکیده.....	۱
مقدمه.....	۵
۱. نگاهی اجمالی به مواد طرح.....	۶
۲. چالش‌های پیش‌روی تصویب طرح.....	۷
۱-۲. چالش‌های پیش‌روی ساختار طرح.....	۹
۲-۲. چالش‌های محتوایی.....	۱۲
جمع‌بندی.....	۴۳
منابع و مآخذ.....	۴۶

اظهار نظر کارشناسی درباره: « طرح جامع جمعیت و تعالی خانواده »

چکیده

در ضرورت بازنگری در سیاست‌های جمعیتی و همچنین تصویب قوانین تشویقی و تسهیلگر در راستای حمایت از فرزندآوری در کشور نه تنها تردیدی وجود ندارد، بلکه به استناد سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری و بنا به اقتضات موجود و بحران زیست‌جمعیتی کشور، تسریع در تحقق این مهم از ضروریات و تکلیف نظام حکمرانی و قانونگذاری کشور است. نگاهی به نرخ موالید ثبت شده در کشور نشان می‌دهد تعداد موالید روندی کاهشی را طی می‌کند. براساس آمار ارائه شده از سوی سازمان ثبت احوال کشور در سال ۱۳۹۷، تعداد ۱,۳۶۶,۵۱۹ مورد ولادت به ثبت رسیده که در مقایسه با سال ۱۳۹۶ (۱,۴۸۷,۹۱۳ ولادت) ۸ درصد کاهش و در مقایسه با سال ۱۳۹۴ (۱,۵۷۰,۲۱۹ ولادت) ۱۳ درصد کاهش را نشان می‌دهد. علاوه بر کاهش موالید، نسبت خانوارهای تک‌فرزند به سایر خانواده‌ها نیز طی سال‌های اخیر رشد نگران‌کننده و قابل توجهی را داشته است. براساس تحلیل داده‌های سرشماری سال ۱۳۹۵، حدود ۳۰ درصد خانواده‌های کل کشور صاحب یک فرزند (معادل ۷,۳۱۷,۷۸۹ خانوار) هستند؛ این درحالی است که این میزان در سال ۱۳۹۰، ۲۸/۵ درصد (معادل ۶,۰۴۶,۰۵۴ خانوار تک‌فرزند) و در سال ۱۳۶۵، حدود ۱۳/۸ درصد (معادل ۱,۳۳۰,۴۳۸ خانوار تک‌فرزند) بوده است. نکته حائز اهمیت در بررسی آمار فوق آنکه رشد پدیده تک‌فرزندی تنها منحصر به مناطق شهری نبوده و مناطق روستایی را نیز دربرمی‌گیرد. نگاهی به داده‌های سرشماری در سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد ۲۹/۶ درصد خانوارهای شهری و ۲۵/۸ درصد خانوارهای روستایی تک‌فرزند بوده‌اند. این میزان در سال ۱۳۶۵، برای مناطق شهری ۱۵/۸ و برای مناطق روستایی ۱۱/۱ درصد بوده است. شیوع پدیده تک‌فرزندی در نقاط شهری برخی از استان‌ها به گونه‌ای است که نسبت خانوارهای تک‌فرزند به ۶۰ درصد رسیده است. این تحولات جمعیتی و مسائل و پیامدهای مبتلابه، ضرورت اتخاذ مداخله قانونی مؤثر و الزام‌آور جهت تحقق سیاست‌های مشوق فرزندآوری را دوچندان می‌نماید.

علاوه بر این اگرچه براساس موج سوم پیمایش «ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان» که در سطح ملی توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۹۴ صورت گرفته، ۴۸ درصد خانواده‌ها در پاسخ به این پرسش که «به نظر شما یک خانواده بهتر است چند فرزند داشته باشد؟» دو فرزند را انتخاب کرده‌اند با این حال میانگین بعد خانوار در کشور در سرشماری سال ۱۳۹۵، ۳/۳ نفر (مجموع والدین و فرزندان) گزارش شده است که نشانگر شکاف و تفاوت بین نگرش نسبت به باروری و رفتار باروری

است. نشانه‌هایی که حمایت سیاستگذار از فرزندآوری را الزامی می‌نماید. به عبارت دیگر این آمار نشان می‌دهد نگرش جامعه نسبت به فرزندآوری و افزایش تعداد موالید مثبت است و اگر سیاست‌ها و مشوق‌های مناسب و کارآمد از سوی نظام حکمرانی ارائه گردد، شاهد افزایش نرخ باروری کل و تعداد موالید خواهیم بود.

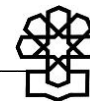
در همین راستا نمایندگان محترم مجلس «طرح جامع جمعیت و تعالی خانواده» را در خردادماه ۱۳۹۲ با هدف «افزایش نرخ باروری به حداقل دو و نیم فرزند به‌زای هر زن» با ۵۰ ماده تهیه نموده‌اند. با این حال، طرح «جامع جمعیت و تعالی خانواده» به دلایل متعدد به‌ویژه مسئله تأمین بار مالی آن، در مجلس نهم، به نتیجه نرسید و در مجلس دهم با اصلاحاتی مجدداً در دستور کار قرار گرفت. این طرح که با هدف ارتقای کمی و کیفی جمعیت تهیه شده، تلاش کرده تا ضمن ارائه برخی مشوق‌های حمایتی از فرزندآوری به‌ویژه برای خانواده‌های دارای سه فرزند و بیشتر، از مجرای سیاستگذاری، کاهش سن ازدواج و کنترل میزان طلاق (که بر نرخ باروری و فرزندآوری تأثیر دارند) را مورد توجه قرار دهد. ابلاغ «سیاست‌های کلی جمعیت» در سال ۱۳۹۳ و «سیاست‌های کلی خانواده» در سال ۱۳۹۵ از سوی مقام معظم رهبری، ضرورت تدوین و تصویب قوانین الزام‌آور حمایتی از فرزندآوری را دوچندان کرد و به پیگیری مجدد «طرح جامع جمعیت و تعالی خانواده» سرعت بخشید.

اگرچه تصویب کلیات طرح فوق، با توجه به خلأ سیاست‌های تشویقی و طولانی شدن

روند بررسی آن در مجلس ضروری و مورد تأیید است و از این منظر ورود مجلس شورای اسلامی را می‌توان صلاحیت تکلیفی قانونگذار تلقی نمود (به‌ویژه که تصویب این طرح در راستای تحقق سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری موضوع بندهای «۴»، «۹» و «۱۵» نیز قلمداد می‌شود)، با این حال بررسی مواد آن نشان می‌دهد طرح حاوی برخی چالش‌های ساختاری و محتوایی است که توجه به تمامی ابعاد آن پیش از تصویب جزئیات را ضروری می‌نماید. گزارش پیش رو تلاش نموده ضمن اتخاذ رویکرد «ضرورت تصویب قوانین حمایتی از افزایش فرزندآوری مبتنی بر تحقق سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده»، به بررسی چالش‌های طرح پرداخته و تلاش کرده تا حد امکان ایرادهای محتوایی آن را اصلاح و پیشنهادهای جایگزین و کاربردی در جهت رفع این اشکالات ارائه دهد.

پژوهش‌ها و مطالعات علمی نشان می‌دهند به‌طور کلی، ۲ دسته عوامل، مانع افزایش تعداد فرزندان در خانواده ایرانی هستند:

۱. موانع اقتصادی: شامل هزینه‌های بارداری، تولد و نگهداری کودکان (هزینه‌های مبتنی بر بهداشت و سلامت، تغذیه و پوشاک کودکان و...) هزینه‌های تحصیل و تفریح فرزندان، هزینه مسکن خانوار، لزوم وجود درآمد پایدار برای سرپرست خانوار و ...

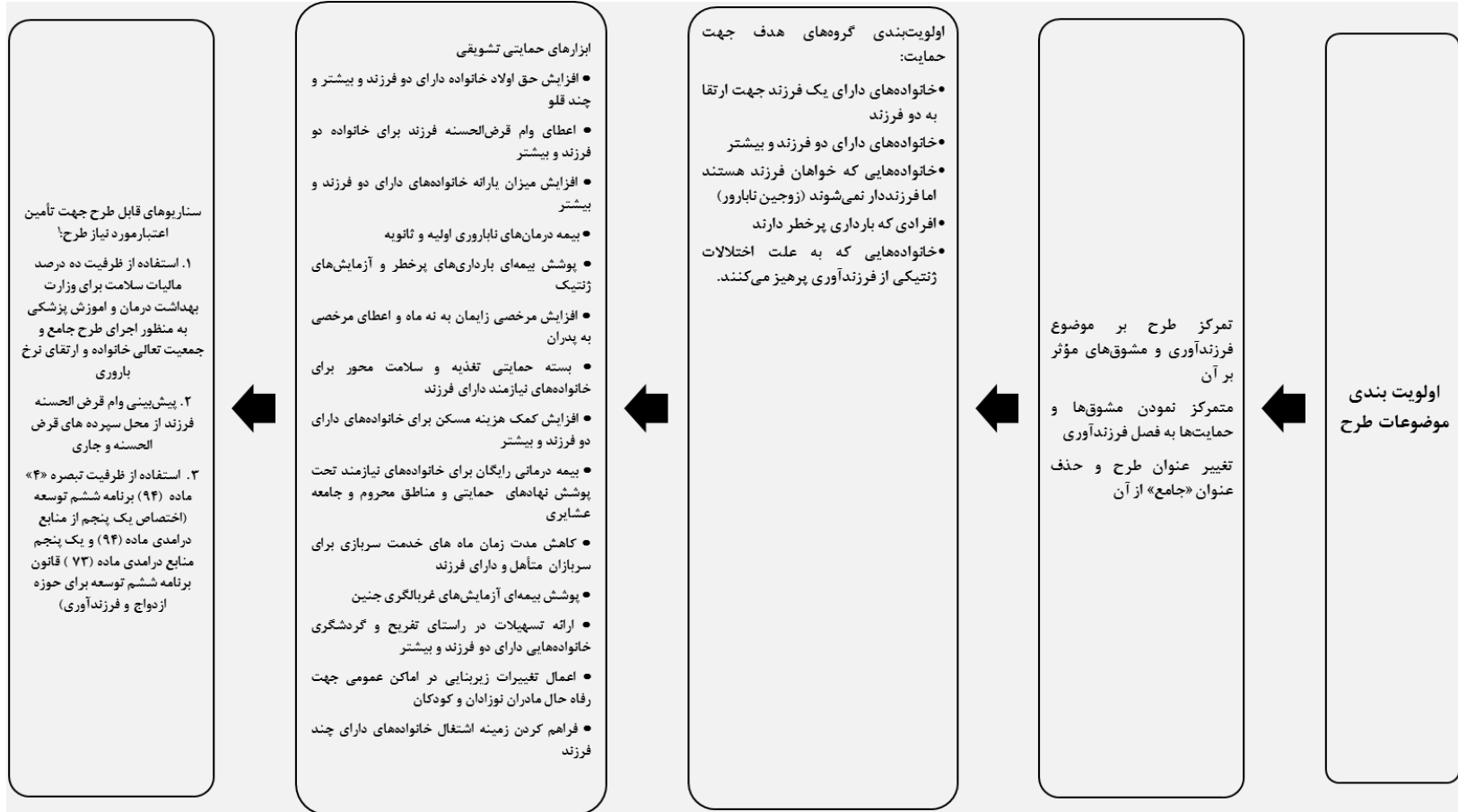
۲. موانع فرهنگی- اجتماعی: شامل دغدغه‌های تربیت کودکان، افزایش مسئولیت‌های والدین به‌ویژه زنان، تحدیدکننده آزادی و رفاه خانواده، ایجاد حس سرزنش اجتماعی و طرد اجتماعی، نگرانی از آینده کودک به‌علت رشد نابه‌سامانی‌های اجتماعی، احساس ناامنی از ثبات شغلی برای مادران و امکان از دست دادن شغل و

بر این اساس لازمه موفقیت هر طرح در راستای ارتقای نرخ باروری و مولید، پوشش هزینه‌ها و مخاطرات یاد شده و کاهش دغدغه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مردم است. این درحالی است که بررسی مواد طرح نشان می‌دهد که رفع این موانع به‌ویژه موانع اقتصادی در طرح نمایندگان محترم کمتر مورد توجه قرار گرفته و بنابراین محتمل خواهد بود حتی در صورت تصویب جزئیات طرح نیز تغییر چندانی در رفتارهای فرزندآوری رخ ندهد.

یکی دیگر از چالش‌های پیش روی طرح عدم پیش‌بینی منابع مالی مورد نیاز است. توجه به این نکته ضروری است که اگرچه ساده‌ترین و منطقی‌ترین امکان جهت حل مشکل مغایرت با اصل هفتادوپنجم قانون اساسی ارائه لایحه ازسوی دولت درخصوص این موضوع بوده است، اما با توجه به اینکه دولت در طی سال‌هایی که طرح در مجلس مطرح بوده اقدامی را در این زمینه انجام نداده این امکان در عمل اجرایی نخواهد بود؛ در نتیجه با توجه به ضرورت تصویب سیاست‌های حمایتی از فرزندآوری و نظر به چالش‌های کلی پیش‌روی تصویب طرح به‌ویژه عدم توجه آن به ارائه پیشنهاد درخصوص تأمین منابع مالی مورد نیاز برای اجرای آن، مناسب‌ترین راه‌حل پیش روی نمایندگان کاهش حجم مواد طرح از طریق اولویت‌بندی و ارائه پیشنهادهای مشخص و قابل تحقق جهت تأمین بار مالی آن است.

بنابراین، با توجه به بررسی مفاد و محتوای طرح مزبور در دوره مجلس نهم و دهم به‌نظر می‌رسد برای تسهیل و تسریع در تصویب طرح، رویکرد اصلی نمایندگان باید مبتنی بر انتخاب و تصویب احکام محدود و دارای بیشترین حجم اثرگذاری و اعتماد اجتماعی باشد. درواقع به جای تعدد مواد و پراکنده شدن منابع اعتباری و همچنین اقدامات متعدد در سطوح مختلف، باید طرح بر مواد محدود، اما اثرگذار متمرکز گردد. جهت تحقق این موضوع پیشنهاد می‌شود علاوه بر تمرکز طرح بر فصل فرزندآوری و ارائه مشوق‌ها و حمایت‌های مستقیم در راستای افزایش تعداد فرزندان، گروه‌های هدف طرح و همچنین ابزارهای حمایتی نیز اولویت‌بندی شوند، به نحوی که این طرح در زمینه ایجاد درآمد پایدار برای خانواده‌های دارای چندفرزند، ارائه کمک‌های رفاهی برای تحصیل و تفریح فرزندان، هزینه‌های مسکن خانوار، درمان ناباروری، کاهش دغدغه‌های تربیتی والدین و برطرف نمودن حس سرزنش اجتماعی... دارای پیشنهادها و احکام مؤثری باشد.

نمودار ۱. راهکارهای پیش‌روی نمایندگان جهت اولویت‌بندی موضوعات طرح

۱. موضوع پیشنهادی بند «۱» با موضوع مالیات سلامت و بند «۳» با موضوع استناد از ظرفیت ماده (۹۴) و (۷۳) قانون برنامه ششم توسعه در لایحه مالیات بر ارزش افزوده دیده شده است و از طریق پیشنهاد ذیل آن نیز قابل پیگیری است.

کاهش تمایل به فرزندآوری و همچنین کاهش نرخ باروری کل در دهه‌های اخیر به زیر سطح جانشینی و همچنین نگرانی از تغییر ترکیب جمعیتی کشور و سونامی سالمندی کشور و آسیب‌ها و پیامدهای مترتب بر این امر سبب شد، موضوع بازنگری در سیاست‌های مرتبط با جمعیت و باروری از اواخر دهه ۱۳۸۰ و اوایل دهه ۱۳۹۰ در دستور کار سیاستگذاران و نظام حکمرانی کشور^۱ قرار گیرد. پس از تصویب مصوبه «راهبردها و اقدامات ملی مربوط به جلوگیری از کاهش نرخ باروری و ارتقای آن متناسب با آموزه‌های اسلامی و اقتضائات راهبردی کشور» در تاریخ ۱۳۹۱/۳/۲ توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی و ضرورت اصلاح برخی از قوانین از مجرای مجلس شورای اسلامی، «طرح جامع جمعیت و تعالی خانواده» در تاریخ ۱۳۹۲/۳/۲۸ با هدف افزایش نرخ باروری به حداقل دو و نیم فرزند به‌ازای هر زن با ۵۰ ماده ازسوی نمایندگان تهیه و اعلام وصول شد. با این حال این طرح به دلایل متعدد به‌ویژه بار مالی آن در مجلس نهم به سرانجام نرسید و در مجلس دهم با اصلاح و حذف برخی از مواد آن، مجدداً در دستور بررسی قرار گرفت. در این میان ابلاغ «سیاست‌های کلی جمعیت» در تاریخ ۱۳۹۳/۲/۳۰ و «سیاست‌های کلی خانواده» در تاریخ ۱۳۹۵/۶/۱۳ ازسوی مقام معظم رهبری

۱. برای مثال بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان نظام مورخ ۱۳۹۰/۵/۱۶: «جمعیت کشور، هفتادوپنج میلیون. البته بنده همین‌جا عرض بکنم؛ من معتقدم که کشور ما با امکاناتی که داریم، میتواند صدوپنجاه میلیون نفر جمعیت داشته باشد. من معتقد به کثرت جمعیتیم. هر اقدام و تدبیری که می‌خواهد برای متوقف کردن رشد جمعیت انجام بگیرد، بعد از صدوپنجاه میلیون انجام بگیرد» یا بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با کارگزاران نظام مورخ ۱۳۹۱/۵/۳: «از لحاظ نیروی انسانی، ما هفتادوپنج میلیون نفر جمعیت داریم؛ این جمعیت عامل خیلی مهمی است. من این را همین‌جا عرض بکنم؛ جمعیت جوان و بانشاط و تحصیلکرده و باسواد کشور، امروز یکی از عامل‌های مهم پیشرفت کشور است. در همین آمارهایی که داده می‌شود، نقش جوان‌های تحصیلکرده و آگاه و پرنشاط و پرنیرو را می‌بینید. ما باید در سیاست تعیین نسل تجدیدنظر کنیم. سیاست تعیین نسل در یک برهه‌ای از زمان درست بود؛ یک اهدافی هم برایش معین کردند. آنطوری که افراد متخصص و عالم و کارشناسان علمی این قسمت تحقیق و بررسی کردند و گزارش دادند، ما در سال ۱۳۷۱ به همان مقاصدی که از تعیین نسل وجود داشت، رسیدیم. از سال ۱۳۷۱ به این طرف، باید سیاست را تغییر می‌دادیم؛ خطا کردیم، تغییر ندادیم. امروز باید این خطا را جبران کنیم. کشور باید نگذارد که غلبه نسل جوان و نمای زیبای جوانی در کشور از بین برود؛ و از بین خواهد رفت اگر به همین ترتیب پیش برویم؛ آنطوری که کارشناس‌ها بررسی علمی و دقیق کردند. اینها خطایات نیست؛ اینها کارهای علمی و دقیق کارشناسی‌شده است. اگر چنانچه با همین وضع پیش برویم، تا چند سال دیگر نسل جوان ما کم خواهد شد - که امروز قاعده جمعیتی ما جوان است - و به تدریج دچار پیری خواهیم شد؛ بعد از گذشت چند سال، جمعیت کشور هم کاهش پیدا خواهد کرد؛ چون پیری جمعیت با کاهش زاد و ولد همراه است. یک زمانی را مشخص کردند و به من نشان دادند، که در آن زمان، ما از جمعیت فعلی‌مان کمتر جمعیت خواهیم داشت. اینها چیزهای خطرناکی است؛ اینها را بایستی مسئولین کشور به‌جد نگاه کنند و دنبال کنند. در این سیاست تعیین نسل حتماً بایستی تجدیدنظر شود و کار درستی باید انجام بگیرد. این مسئله افزایش نسل و اینها جزو مباحث مهمی است که واقعاً همه مسئولین کشور - نه فقط مسئولین اداری - روحانیون، کسانی که منبرهای تبلیغی دارند، باید در جامعه درباره آن فرهنگ‌سازی کنند؛ از این حالتی که امروز وجود دارد - یک بچه، دو بچه - باید کشور را خارج کنند. رقم صدوپنجاه میلیون و دویست میلیون را اول امام گفتند - و درست هم هست - ما باید به آن رقم‌ها برسیم» یا در دیدار با مردم بجنورد: «یکی از مهم‌ترین موجودی‌های بارز ما، همین نسل جوان تحصیلکرده است. نسل جوان تحصیلکرده، هم شجاعت دارد، هم امید دارد، هم نشاط و تحرک دارد. من همین‌جا در داخل پرانتز عرض بکنم؛ یکی از خطاهایی که خود ما کردیم - بنده خودم هم در این خطا سهیمم - این مسئله تعیین نسل از اواسط دهه ۱۳۷۰ به این طرف باید متوقف می‌شد. البته اولی که سیاست تعیین نسل اتخاذ شد، خوب بود، لازم بود، لیکن از اواسط دهه ۱۳۷۰ باید متوقف می‌شد. این را متوقف نکردیم؛ این اشتباه بود. عرض کردم؛ مسئولین کشور در این اشتباه سهیمند، خود بنده حقیر هم در این اشتباه سهیمم. این را خدای متعال و تاریخ باید بر ما ببخشد. نسل جوان را باید حفظ کرد. با این روند کنونی اگر ما پیش برویم - من چندی پیش هم در ماه رمضان در سخنرانی گفتم - کشور پیر خواهد شد. خانواده‌ها، جوان‌ها باید تولید مثل را زیاد کنند؛ نسل را افزایش دهند. این محدود کردن فرزندان در خانه‌ها، به این شکلی که امروز هست، خطاست. این نسل جوانی که امروز ما داریم، اگر در ده سال آینده، بیست سال آینده و در دوره‌ها و مرحله‌های آینده این کشور بتوانیم آن را حفظ کنیم، همه مشکلات کشور را اینها حل می‌کنند؛ با آن آمادگی، با آن نشاط، با آن شوقی که در نسل جوان هست، و با استعدادی که در ایرانی وجود دارد. پس ما مشکل اساسی برای پیشرفت نداریم» مورخ ۱۳۹۱/۷/۱۹.

بر خلاف قوانین حمایتی - تشویقی از فرزندآوری صحنه نهاد و به پیگیری مجدد طرح جامع جمعیت و تعالی خانواده از سوی مجلس شورای اسلامی^۱ سرعت بخشید.

به‌منظور ارتقای کمی و کیفی جمعیت، طرح ارائه شده تلاش نموده تا ضمن ارائه مشوق‌های حمایتی از فرزندآوری به‌ویژه برای خانواده‌های دارای سه فرزند و بیشتر، از مجرای سیاستگذاری کاهش سن ازدواج و کنترل میزان طلاق (که بر نرخ باروری و فرزندآوری تأثیر دارند) را مورد توجه قرار دهد. با عنایت به مطالب مذکور، اگرچه **تصویب کلیات طرح فوق ضروری و مورد تأیید است** و از این منظر ورود مجلس شورای اسلامی را می‌توان صلاحیت تکلیفی قانونگذار تلقی کرد (به‌ویژه که تصویب این طرح در راستای تحقق سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری موضوع بندهای «۴»، «۹» و «۱۵» نیز قلمداد می‌شود)، با این حال طرح دارای برخی چالش‌های ساختاری و محتوایی است که این گزارش با جهت‌گیری تصویب قوانین حمایتی از افزایش فرزندآوری مبتنی بر سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده به بررسی و ارائه پیشنهادها کاربردی جهت رفع اشکالات طرح ارائه شده می‌پردازد.

* با توجه به اینکه مواد طرح به لحاظ ماهیتی با بسیاری از دفاتر تخصصی مرکز پژوهش‌ها در ارتباط بود در این گزارش به‌منظور ارائه نظرات کارشناسی جامع، کارآمد و مؤثر، مواد طرح به تمامی دفاتر تخصصی مرکز ارسال شده است و لذا پیشنهادهای متناظر، حاصل نگاه کارشناسان حوزه‌های مختلف (اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و امور زیربنایی و...) در مرکز پژوهش‌هاست.

۱. نگاهی اجمالی به مواد طرح

طرح در چهار فصل کلیات، کاهش سن ازدواج، کاهش میزان طلاق و حمایت از فرزندآوری تنظیم شده است. بررسی مواد نشان می‌دهد عمده تمرکز طرح در موضوع کاهش سن ازدواج، تلاش جهت تغییر نگرش و فرهنگ‌سازی در حوزه ازدواج آسان، نقش مناسب زن و مرد، فرزندآوری و ... از طریق ایجاد حساسیت در رسانه‌های جمعی، آموزش رسمی در آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است.

در بخش کاهش طلاق، لزوم فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی از آثار سوء طلاق از طریق رسانه‌های عمومی، استفاده از وکلای مجرب و متأهل در دعاوی خانوادگی، اختصاص مشوق برای قضاات موفق در مسیر صلح زوجین، آموزش و استفاده از پلیس تخصصی و متأهل در دعاوی خانوادگی و تخصصی‌تر شدن آزمایش‌های تشخیص اعتیاد در فرایند ازدواج، مورد توجه قرار گرفته است.

افزایش مدت مرخصی مادران و پدران شاغل در دستگاه‌های اجرایی و بخش غیردولتی و مشمولان قانون کار، افزایش مدت مرخصی زایمان دانشجویان زن، فراهم‌سازی زمینه دورکاری و کار

۱. کمیسیون فرهنگی به‌عنوان کمیسیون اصلی در بررسی این طرح تعیین شده است.

نیمه‌حضوری جهت اشتغال بانوان، تغییر در شرایط بازنشستگی بانوان با توجه به تعداد فرزندان، حمایت بیمه‌ای از مادران و کودکان فاقد بیمه، اختصاص سبد تغذیه رایگان ماهیانه برای مادران باردار و کودکان آنها، تخفیف‌های مالیاتی به تناسب تعداد فرزندان، افزایش حق اولاد، پرداخت هدیه ازدواج به جوانانی که زودتر ازدواج می‌کنند، برنامه‌ریزی در رابطه با غربالگری ناباروری و همچنین پوشش بیمه‌ای درمان‌های مرتبط با ناباروری و بارداری‌های پرخطر، برنامه‌ریزی در جهت کاهش سقط جنین، تجهیز بیمارستان‌ها به خدمات اورژانسی متناسب با نوزاد و مادر باردار، ایجاد ستاد ملی راهبردی رشد و تکامل دوران ابتدایی کودک، افزایش زمان آموزش و پرورش رایگان با تغییر زمان آموزش اجباری از ۶ به پنج سال تمام (افزایش مقاطع تحصیلی اجباری)، الزام کلیه دستگاه به راه‌اندازی مهدکودک با مشارکت بخش خصوصی، بازنگری در تمامی قوانین و مقررات و آیین‌نامه‌ها در جهت فرزندآوری از جمله موارد پیش‌بینی شده در این بخش است.

علاوه بر این به‌منظور سیاستگذاری جامع، هدایت، ایجاد هماهنگی بین بخشی، نظارت کلان بر برنامه‌ها، اقدامات و ارزیابی عملکرد مربوط به وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط در این موضوع نیز پیشنهاد تشکیل «شورای عالی جمعیت» به‌عنوان ساختار فراقوه‌ای داده شده که دبیرخانه آن نیز ذیل نهاد ریاست‌جمهوری تحت عنوان «مرکز مدیریت جمعیت» شکل خواهد گرفت. در ادامه برخی از چالش‌های پیش‌روی تصویب طرح در مجلس شورای اسلامی و همچنین چالش‌های محتوایی مواد با هدف ارائه پیشنهادها کاربردی و مؤثرتر در این راستا مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۲. چالش‌های پیش‌روی تصویب طرح

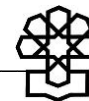
در ضرورت بازنگری در سیاست‌های جمعیتی و همچنین تصویب قوانین تشویقی و تسهیلگر در راستای حمایت از فرزندآوری در کشور، تردیدی وجود ندارد، به‌ویژه که نگاهی به مطالعات و تحقیقات ملی (کشوری) حاکی از تبدیل شدن کنش کم‌فرزندی به یک رفتار فرهنگی متداول در سطح جامعه است. براساس مطالعه‌ای که در سال ۱۳۹۵ توسط پژوهشکده علوم بهداشتی جهاد دانشگاهی ذیل معاونت پژوهش و فناوری با عنوان «بررسی میزان تمایل به فرزندآوری و عوامل مرتبط با آن از نگاه مردم شهری و روستایی ایران» در سطح ملی انجام شده، ۶۸ درصد جمعیت مورد بررسی (۱۴ هزار و ۲۸۵ نفر از ۲۰ هزار و ۹۳۵ نفر) تمایلی به فرزندآوری نداشتند.^۱ با این حال آمار بی‌فرزندی در خانواده‌های ایرانی همچنان پایین است (براساس سرشماری سال ۱۳۹۵، بعد خانوار در جامعه ایرانی ۳/۳ نفر گزارش شده است) لذا می‌توان این‌گونه فرض کرد که کاهش تعداد فرزندان در جامعه و به‌تبع آن نرخ

۱. علی منتظری، بررسی میزان تمایل به فرزندآوری و عوامل مرتبط با آن از نگاه مردم شهری و روستایی ایران، پژوهشکده علوم بهداشتی جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۵.

باروری کل، عمدتاً ناشی از گرایش به کم‌فرزندی به‌ویژه تک‌فرزندی در خانواده ایرانی است نه بی‌فرزندی. براساس تحلیل داده‌های سرشماری سال ۱۳۹۵، حدود ۳۰ درصد خانواده‌های کل کشور صاحب یک فرزند (معادل ۷,۳۱۷,۷۸۹ خانوار) هستند؛ این درحالی است که این میزان در سال ۱۳۹۰، ۲۸/۵ درصد (معادل ۶,۰۴۶,۰۵۴ خانوار تک‌فرزند) و در سال ۱۳۶۵، حدود ۱۳/۸ درصد (معادل ۱,۳۳۰,۴۳۸ خانوار تک‌فرزند) بوده است. نکته حائز اهمیت در بررسی آمار فوق آنکه رشد پدیده تک‌فرزندی تنها منحصر به مناطق شهری نبوده و مناطق روستایی را نیز دربرمی‌گیرد. نگاهی به داده‌های سرشماری در سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد ۲۹/۶ درصد خانوارهای شهری و ۲۵/۸ درصد خانوارهای روستایی تک‌فرزند بوده‌اند. این میزان در سال ۱۳۶۵، برای مناطق شهری ۱۵/۸ و برای مناطق روستایی ۱۱/۱ درصد بوده است.^۱ این داده‌ها نشان‌دهنده روند رو به رشد گرایش به کم‌فرزندی در جامعه هستند. علاوه بر این اگرچه براساس موج سوم پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان که در سطح ملی توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۹۴ صورت گرفته، ۴۸ درصد خانواده‌ها در پاسخ به این پرسش که «به‌نظر شما یک خانواده بهتر است چند فرزند داشته باشد؟» دو فرزند را انتخاب کرده‌اند با این حال میانگین بعد خانوار در کشور در سرشماری سال ۱۳۹۵، ۳/۳ نفر (والدین و فرزندان) گزارش شده که نشانگر تفاوت بین نگرش نسبت به باروری و رفتار باروری است. نشانه‌هایی که حمایت سیاستگذار از فرزندآوری را الزامی می‌نماید.^۲ به عبارت دیگر این آمار نشان می‌دهد نگرش جامعه نسبت به فرزندآوری و افزایش تعداد مولید مثبت است و اگر سیاست‌ها و مشوق‌های مناسب و کارآمد ازسوی نظام حکمرانی ارائه شود، شاهد افزایش نرخ باروری کل و تعداد مولید خواهیم بود.

ازسوی دیگر نگاهی به نرخ مولید ثبت شده در کشور نشان می‌دهد تعداد مولید نیز روندی کاهشی راطی می‌کند. براساس آمار ارائه شده ازسوی سازمان ثبت احوال کشور در سال ۱۳۹۷، یک میلیون و ۳۶۶ هزار و ۵۱۹ مورد ولادت به ثبت رسیده که در مقایسه با سال ۱۳۹۶ (۱,۴۸۷,۹۱۳ ولادت)^۳ ۸ درصد کاهش (معادل ۱۲۰ هزار نفر) و نسبت به سال ۱۳۹۴ حدود ۱۳ درصد کاهش (معادل ۲۰۳ هزار نفر) را نشان می‌دهد.^۴ بدین ترتیب با توجه به تغییر نگرش جامعه نسبت به فرزندآوری و همچنین هزینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فرزندآوری در کشور و آثار و پیامدهای منفی این مسئله در آینده‌ای نه چندان دور، ضرورت اصلاح سیاستگذاری در این زمینه و ارائه تسهیلات به خانواده‌های دارای چند فرزند در راستای حمایت از فرزندآوری ضروری به‌نظر می‌رسد.

۱. بررسی پدیده تک‌فرزندی با استفاده از نتایج سرشماری ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰، پژوهشکده آمار، زمستان ۱۳۹۲، ص ۲۸.
 ۲. آسیه ارحامی، برآورد هزینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فرزندآوری در کشور، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۶۱۱۴، مهر ۱۳۹۷.
 ۳. سازمان ثبت احوال کشور.
 ۴. البته این کاهش می‌تواند ناشی از کاهش ازدواج‌ها در کشور نیز تلقی گردد. با این حال درکنار هم گذاشتن این آمار با بعد خانوار در کشور گویای هنجاری شدن رفتار کم‌فرزندی در کشور است.

پیش از ورود به بحث، توجه به این نکته ضروری است که در افزایش فرزندآوری و تغییر نگرش نسبت به تعداد مطلوب فرزندان در جامعه دو دسته عوامل مؤثر هستند:

۱. عوامل ساختاری و زمینه‌ساز: این دسته عوامل به شکل **غیرمستقیم** منجر به افزایش فرزندآوری در کشور خواهند شد مانند ثبات اقتصادی، ایجاد مشاغل پایدار و رفع بیکاری، سیاست‌ها و رویکردهای حوزه سلامت، فرهنگ، آموزش و پرورش و آموزش عالی، سن مناسب ازدواج و تأثیر آن بر نرخ باروری و

۲. محرک‌ها و مشوق‌های **مستقیم** در راستای فرزندآوری مانند ارائه مزایا و مشوق‌های مرتبط با تولد فرزند چون حق اولاد، مرخصی زایمان، حمایت‌های اجتماعی و اقتصادی از خانوارهای پرفرزند، حمایت بیمه‌ای از درمان ناباروری و زایمان و

لازمه تحول در نرخ باروری و تعداد مطلوب فرزندان علاوه بر ارائه مشوق‌ها و سیاست‌های حمایتی، توجه به عوامل زیرساختی و زمینه‌ساز نیز هست. با این حال با توجه به گسترده بودن تحولات اجتماعی و فرهنگی و همچنین پیچیده بودن فرایند تأثیرپذیری و تأثیرگذاری آنها بر عوامل مختلف، این طرح در قدم نخست تنها به ارائه مشوق‌های مستقیم پرداخته است. به علاوه، بازنگری سایر سیاست‌ها نیز جهت افزایش نرخ باروری به صورت پایدار باید مورد توجه سیاستگذار قرار گیرد.

با توجه به مطالب فوق اگرچه در **ضرورت تصویب کلیات طرح پیشنهادی هیچ تردیدی**

وجود ندارد و از این منظر ورود مجلس شورای اسلامی به این موضوع نکته‌ای مثبت تلقی می‌گردد، با این حال طرح ۴۴ ماده‌ای تهیه شده از سوی نمایندگان محترم مجلس با چالش‌هایی نیز مواجه است، برخی از این چالش‌ها برآمده از ساختار طرح و بخش دیگری از آنها نیز به چالش‌های محتوایی بازمی‌گردد. در ادامه به برخی از مهم‌ترین چالش‌ها در این زمینه پرداخته خواهد شد:

۱-۲. چالش‌های پیش‌روی ساختار طرح

اگرچه کلیات طرح با توجه به سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری در حوزه جمعیت و خانواده و همچنین به استناد آمارهای حوزه جمعیت مبنی بر کاهش نرخ باروری و رشد خانوارهای تک‌فرزند، مورد تأیید است و تردیدی در آن وجود ندارد با این حال به منظور بهبود روند تصویب و اجرای طرح و عملیاتی شدن آن برخی از نکات در خصوص ساختار طرح قابل تأمل است:

۱-۱-۲. عدم اولویت‌بندی مواد طرح

طرح «جامع جمعیت و تعالی خانواده» تلاش کرده با مواد متعدد و پوشش زوایای مختلف موضوع، در راستای افزایش نرخ باروری تأثیرگذار باشد، با این حال گستردگی مواد طرح و ورود آن به ابعاد مختلف، طرح را با چالش‌هایی مواجه نموده است. یکی از مهم‌ترین این چالش‌ها را می‌توان در عدم اولویت‌بندی

احکام و مواد دانست. اگرچه تمامی مواد طرح به نوعی بر موضوع فرزندآوری و ارتقای آن مؤثر هستند اما توجه به این نکته ضروری است که تمامی این مواد به یک میزان در بهبود نگرش به فرزندآوری مؤثر نیستند، در مقایسه بین «ایجاد پلیس تخصصی و متأهل جهت رسیدگی به دعاوی خانوادگی» با «افزایش حق اولاد» یا «بیمه درمان ناباروری» مسلماً موارد دوم یعنی احکام با رویکرد ایجابی در پیشبرد اهداف طرح مؤثرتر است؛ با این حال عدم اولویت‌بندی مواد طرح منجر به مطرح شدن مواد متعددی شده که تأثیرگذاری برخی از آنها نیز مبهم است.

مناسب‌تر بود طرح با اولویت‌بندی مواد براساس شاخص اثربخشی صرفاً به ارائه مشوق‌های مشخص دست می‌زد. علاوه بر این برخی از مواد طرح نیز در قالب اصلاح قانون اصلی خود پیگیری می‌شد. برای مثال مواد مرتبط با موضوع کاهش سن ازدواج در اصلاح «قانون تسهیل ازدواج جوانان» و مواد مرتبط با کاهش طلاق با اصلاح «قانون حمایت از خانواده» و «قانون مدنی» قابل پیگیری است.

۲-۱-۲. روشن نبودن مصادیق جامعیت طرح

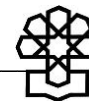
اگرچه طرح با ادعای جامعیت تنظیم شده با این حال مشخص نیست که اصطلاح «طرح جامع» با چه معیاری به‌عنوان این طرح الصاق شده است؟ ممکن است یک استدلال این باشد که طرح با نگاه فرایندی به موضوع فرزندآوری تلاش کرده در حوزه ازدواج و همچنین کاهش طلاق نیز مجموعه اقدامات مشخصی را در دستور کار قرار دهد، در صورت پذیرش این ادعا، برخی از مسائل تأثیرگذار بر موضوع از جمله موضوع مهاجرت و مدیریت آن، توانمندسازی جمعیت در سن کار و توجه به موضوع کیفیت فرزندپروری در طرح جمعیت دیده نشده و همین موضوع، استفاده از عبارت «جامع» را برای طرح خدشه‌دار نموده است.

مناسب‌تر بود طرح صرفاً بر روی موضوع فرزندآوری متمرکز می‌شد و تلاشی بر جامع بودن نمی‌نمود زیرا در صورت تمایل به جامع بودن باید علاوه بر هماهنگی با سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری در خصوص جمعیت و پرداختن به تمامی موارد آن از جمله ضرورت آمایش سرزمین و مدیریت مهاجرت‌ها، توانمندسازی جمعیت در سن کار و بتواند در حوزه‌های مختلف پیشنهادات جامع ارائه دهد.

۲-۱-۳. ابهام در میزان اجرایی شدن قانون پس از تصویب

نگاهی به تجربه تصویب «قانون تسهیل ازدواج جوانان» در سال ۱۳۸۴ از سوی مجلس شورای اسلامی و پیگیری نحوه اجرای آن طی سال‌های اخیر نشان می‌دهد که علی‌رغم تأکید اسناد بالادستی بر مسئله تسهیل ازدواج و تشکیل خانواده^۱ و همچنین توجه قانون به ابعاد و زوایای مختلف، این قانون

۱. اصل دهم قانون اساسی، سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری در حوزه خانواده، جمعیت، نقشه مهندسی فرهنگی کشور، سیاست‌های کلی برنامه‌های توسعه.

اجرایی نشده است، به نحوی که مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۹۶ موضوع تحقیق و تفحص از قانون را در دستور کار خود قرار داد و خواستار پیگیری عدم اجرای آن با توجه به ماده (۲۳۶) آیین‌نامه داخلی مجلس از قوه قضائیه شد. از عمده‌ترین علل عدم اجرای قانون تسهیل ازدواج جوانان و عدم نگارش آیین‌نامه اجرایی برای آن، از نگاه کارشناسان، نقایص متن قانون مذکور و عدم اشاره آن به موضوع تأمین منابع مالی مورد نیاز احکام می‌باشد.^۱ این در حالی است که مشخص شدن محل تأمین منابع مورد نیاز طرح جهت اجرای موفق مواد و پیگیری تحقق آن بسیار حائز اهمیت بوده و می‌توانسته بر مطالبه لزوم اجرای آن تأکید ورزد.

نگاهی به مواد طرح «جامع جمعیت و تعالی خانواده» نشان می‌دهد، این طرح نیز فاقد پیشنهادهای مشخص جهت تأمین منابع اعتباری کافی است. اگرچه لزوم تأمین منابع مالی برای اجرای تمامی مواد حائز اهمیت است، اما توجه به این نکته ضروری است که برخی از مواد طرح به‌ویژه مواد مرتبط با تأمین خوابگاه‌های متأهلی (مواد (۸) و (۹)) الزام دولت به افزایش مرخصی زایمان بانوان شاغل به ۹ ماه (ماده (۲۰)) تسهیل در شرایط بازنشستگی مادران شاغل (ماده (۲۳))، اختصاص تخفیف مالیاتی برای شاغلان دارای سه فرزند و بیشتر (ماده (۲۶))، اختصاص وام قرض‌الحسنه فرزند (ماده (۲۷))، افزایش ۵۰ درصدی حق اولاد (ماده (۲۸))،^۲ هدیه ازدواج (ماده (۲۹))، حمایت بیمه‌ای از درمان‌های ناباروری (ماده (۳۰))، ایجاد ساختارهایی چون شورای عالی جمعیت و مرکز مدیریت جمعیت (ماده (۳۸) و (۳۹)) نیازمند تخصیص اعتبار است که راه‌حل تأمین اعتبارات مورد نیاز آنها در طرح دیده نشده است.^۳

آنچه مسلم است مجلس شورای اسلامی باید برای به نتیجه رسیدن طرح در خصوص تأمین منابع مالی آن، تصمیمات مشخصی را اتخاذ کند. این نکته از این حیث حائز اهمیت است که عدم تأمین بار مالی به معنی عدم اجرای طرح است و این مسئله - یعنی تصویب یک قانون و عدم اجرای آن (همانند تجربه قانون تسهیل ازدواج جوانان)- به مرور در نگرش جامعه نسبت به اهداف طرح تأثیر بسیار منفی برجای خواهد گذاشت.

۴-۱-۲. فقدان ضمانت اجرا

یکی از چالش‌های جدی پیش روی طرح، فقدان ضمانت اجرا جهت مواد آن است. به عبارت دیگر اگرچه در این طرح، تلاش شده مواد متعددی به‌منظور حمایت از فرزندآوری یا فرهنگ‌سازی در راستای ازدواج و ... تدوین گردد، اما ضمانت اجرای احکام پیشنهادی مبهم است و مشخص نیست در

۱. اگر چه برخورد سلیقه‌ای دولت‌ها با این مسئله و فقدان اراده در آنها نیز در این زمینه مؤثر بوده است.
۲. نگاهی به ماهیت این مواد نشان می‌دهد که از حیث شاخص تأثیرگذاری بر نگرش و رفتار جامعه، این مواد از جمله موادی تلقی می‌شوند که به‌صورت مستقیم در تغییر نگرش جامعه نسبت به موضوع فرزندآوری تأثیرگذار هستند.
۳. اگرچه در بودجه سنواری ذیل ردیف (۱۲۹۴۵۹) و به‌منظور «کمک به اجرای سیاست‌های جمعیتی کشور»، اعتباراتی اختصاص یافته، اما این اعتبار از بکسو پاسخگوی این حجم از مواد و بار مالی آنها نیست و ازسوی دیگر این بودجه در اختیار وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی است و به تمامی نهادها اختصاص داده نمی‌شود. نگاهی به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ و اعتبار موضوع «کمک به اجرای سیاست‌های جمعیتی کشور» نشان می‌دهد، بودجه پیشنهادی برای این موضوع ۲۰۰ میلیارد تومان بوده که در مقایسه با سال گذشته کاهش ۶۶ درصدی داشته است.

صورتی که دستگامی از اجرای وظیفه خود سرباز زند یا آن را به صورت کامل اجرا نکند چه اتفاقی خواهد افتاد. این مسئله در شرایطی که محل تأمین اعتبار مورد نیاز طرح نیز مبهم است، اجرای مواد طرح را در حاله‌ای از ابهام فرو خواهد برد.

۵-۱-۲. فقدان هماهنگی با اسناد بالادستی

نگاهی به مواد طرح نشان می‌دهد این طرح علی‌رغم ذکر عبارت «جامع» در عبارت آن، به طور کامل نتوانسته در هماهنگی با سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده ابلاغی مقام معظم رهبری تنظیم شود. برای مثال در سیاست‌های کلی جمعیت ابلاغی مقام معظم رهبری به مواردی چون: «تسهیل و ترویج ازدواج، رفع موانع ازدواج و تسهیل ترویج خانواده حمایت از زوج‌های جوان و توانمندسازی آنان در تأمین هزینه‌های زندگی، رفع برخی از آسیب‌های اجتماعی از جمله اعتیاد و آلودگی زیست‌محیطی؛ احترام و تکریم سالمندان و ایجاد شرایط لازم برای تأمین سلامت و نگهداری آنان در خانواده؛ توانمندسازی جمعیت در سن کار از طریق اصلاح و تقویت نظام‌های تربیتی کارآفرینی و فنی حرفه‌ای؛ بازتوزیع فضایی و جغرافیایی جمعیت؛ برنامه‌ریزی عدم مهاجرت از روستا و مناطق مرزی؛ مدیریت مهاجرت به داخل؛ تشویق ایرانیان خارج از کشور برای حضور و سرمایه‌گذاری؛ تقویت مؤلفه‌های هویت بخش ملی و ارتقای وفاق در پهنه سرزمینی»^۱ اشاره شده که در طرح دیده نشده‌اند.

علاوه بر این برخی از مواد طرح با قانون برنامه ششم توسعه مغایر بوده و نیازمند رأی دوسوم نمایندگان جهت تصویب است. برای مثال تبصره «۴» ماده (۲۰) طرح در خصوص مدت زمان مرخصی برای پدران شاغل در تغایر با ماده (۱۰۳) برنامه ششم توسعه بوده و جهت تصویب به دوسوم آرای نمایندگان نیاز دارد. ماده (۲۶) طرح نیز در موضوع معافیت‌های مالیاتی برای شاغلان دارای سه فرزند به بالا، با ماده (۶) قانون برنامه ششم توسعه در تعارض است.

۲-۲. چالش‌های محتوایی

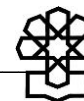
علاوه بر چالش‌های یاد شده که به ساختار مواد طرح بازمی‌گردد برخی از مواد آن نیز با چالش‌هایی در محتوا مواجه است. به عبارت دیگر برخی از مواد طرح به لحاظ شکلی و نوع اولویت‌بندی موضوعات، با ایراداتی مواجه است که عدم تغییر یا اصلاح آنها منجر به قوانینی غیرقابل اجرا و کم‌اثر در جهت ارتقای فرزندآوری خواهد شد. علاوه بر این مواردی نیز در طرح وجود دارد که به فرض اجرای آنها به علت بی‌توجهی به موضوع اولویت‌بندی، تأثیر کمی در موضوع فرزندآوری خواهد داشت. براساس این در ادامه تلاش شده است مواد طرح به صورت موردی و به تفکیک مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد و جهت اصلاح آنها پیشنهادهایی ارائه شود.

۱. برگرفته از سیاست‌های کلی جمعیت ابلاغی مقام معظم رهبری مورخ ۱۳۹۳/۲/۳۰.

جدول ۱. ارزیابی مواد طرح جامع جمعیت و تعالی خانواده به تفکیک

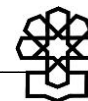
پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
		ماده (۱) - تعاریف:
	اگرچه در بخش تعاریف تلاش شده مقصود قانونگذار از عبارات مندرج در طرح روشن گردد، اما همچنان نگاهی به تعاریف ارائه شده نشان می‌دهد تعاریف روشن و جامعی از این مفاهیم بیان نشده است. به‌عنوان مثال تعاریف «سبک زندگی اسلامی ایرانی»، «سن مناسب بارداری»، «جمعیت مطلوب»، «آمایش سرزمین» و ... مبهم است. پیشنهاد می‌شود به‌منظور شفافیت بیشتر طرح، اصطلاحات مورد استفاده در آن به‌صورت جامع و کاربردی تعریف گردد و از کاربرد واژگان و عبارات مبهم و دوپهلو نیز پرهیز شود.	۱. هدف: نیل به میزان باروری کل در رشد کمی جمعیت حداقل دوونیم فرزند به‌ازای هر زن تا سال ۱۴۰۴ توأم با ارتقای کیفی جمعیت و بازبینی آن متناسب با مقتضیات سیاست‌های کلان جمعیتی کشور
	علاوه‌بر این برخی از عبارات ذکر شده در بخش تعاریف، فاقد مابه‌ازا در مواد تفضیلی هستند. از جمله این عبارات می‌توان به آمایش سرزمین، سن مناسب بارداری، جمعیت مطلوب و ... اشاره کرد که در هیچ بخشی از طرح استفاده نشده‌اند، بدین ترتیب حضور آنها در بخش تعاریف غیرضروری بوده و مناسب است حذف گردند.	۲. جامعه هدف:
	از سوی دیگر با توجه به اینکه در هر بند به فراخور موضوع، مخاطب حمایت‌ها مشخص شده تعاریف جامعه هدف در طرح بی‌معناست به‌ویژه آنکه ممکن است این تصور را ایجاد نماید که قرار است تنها گروهی خاص از دامنه حمایت‌های طرح برخوردار شوند درحالی که اصل این است که تمامی افرادی که به‌صورت شرعی ازدواج نموده و فرزندان شده‌اند از حمایت‌های قانونی بهره‌مند گردند.	الف) کلیه افرادی که در سن قانونی ازدواج می‌کنند. ب) نهادها، دستگاه‌ها و مؤسسات دولتی که متناسب با رسالت، وظایف و کارکرد خود، در تحقق این قانون می‌توانند ایفای نقش نمایند. ج) گروه‌های مرجع، نخبگان و تشکل‌های اجتماعی که به‌نحوی از آنها می‌توانند در تحقق این قانون تأثیرگذار باشند. د) نهاد خانواده به‌منظور حمایت از ازدواج فرزندان و فرزندآوری و سرپرستی والدین
		۳. سطح جانشینی باروری:
		سطحی از باروری است که در آن میزان کمی جمعیت از یک نسل به نسل بعدی جایگزین می‌شود. این عدد در محاسبات علمی حداقل دوویک‌دهم می‌باشد.
		۴. نرخ باروری کل:
		میزان باروری کلی، میانگین تعداد فرزندان زنده متولد شده‌ای است که یک زن در طول دوران باروری خود به دنیا می‌آورد.
		۵. سبک زندگی اسلامی - ایرانی:
		الگوی زندگی اسلامی - ایرانی است که بر مبنای رهنمودهای مقام معظم رهبری توسط مراجع ذی‌صلاح دینی، فرهنگی و اجتماعی تبیین و ترویج می‌شود.
		۶. سن مناسب بارداری:

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
		<p>سنی است که با لحاظ کلیه مسائل بهداشتی، اجتماعی، فرهنگی و جسمانی، با حفظ سلامت مادر و کودک تعیین می‌گردد.</p> <p>۷. جمعیت مطلوب:</p> <p>جمعیت مطلوب ترکیب دو مؤلفه کمی و کیفی جمعیت، متناسب با مبانی اسلامی است که افراد بتوانند با استفاده از امکانات، از رشد مادی و معنوی برخوردار شوند.</p> <p>۸. آمایش سرزمین:</p> <p>بررسی امکانات، مقدرات، پراکندگی جمعیت و تناسب جمعیتی بین مناطق مختلف کشور به منظور افزایش بهره‌وری و ارتقای سطح کیفی زندگی، متناسب با سیاست‌های جمعیتی</p> <p>۹. برنامه جامع:</p> <p>برنامه‌ای که شامل چهار زمینه فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است و دارای سطوح اهداف، برنامه‌ها، اقدامات و نظارت و پایش می‌باشد و به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌رسد.</p> <p>۱۰. اصطلاحات اختصاری و عبارات معادل آنها:</p> <p>الف) شورای عالی: شورای عالی انقلاب فرهنگی ب) وزارت بهداشت: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ج) وزارت علوم: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری د) وزارت تعاون: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی ه) وزارت فرهنگ: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و) وزارت اقتصاد: وزارت امور اقتصادی و دارایی ز) حوزه علمیه: مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه ح) شورای عالی جمعیت: شورای عالی راهبردی جمعیت ط) مرکز مدیریت جمعیت: مرکز تخصصی مدیریت جامع جمعیتی</p>

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
		ی) مجلس: مجلس شورای اسلامی ک) صدا و سیما: سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران ل) شورای عالی سلامت: شورای عالی سلامت و امنیت غذایی
<p>ماده (۲) - وزارت آموزش و پرورش مکلف است یک سال پس از ابلاغ قانون نسبت به تدوین محتوای درسی حوزه تربیت و یادگیری آداب و مهارت‌های زندگی و بنیان خانواده با تأکید بر آمادگی بر تشکیل خانواده، مسئولیت‌پذیری، ازدواج آسان، ایفای نقش والدینی، مدیریت رفتارهای هیجانی و تربیت عاطفی و کارکردهای چندفرزندی بر پایه سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی برای دوره متوسطه اقدام نماید.</p> <p>تبصره «۱» - وزارت آموزش و پرورش مکلف است در راستای افزایش مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان جهت پذیرش نقش‌های اجتماعی در آینده، ترتیبی اتخاذ کند تا برخی از امور جاری مدارس به صورت چرخشی به دانش‌آموزان محول شود.</p> <p>تبصره «۲» - وزارت آموزش و پرورش مکلف است کلیه متون آموزشی و تصاویر کتب درسی را به نحوی بازنگری نماید که معایر با احکام این قانون و سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده نباشد.</p>	<p>علی‌رغم ضرورت فرهنگ‌سازی در این زمینه و اهمیت تغییر نگرش جامعه نسبت به موضوع فرزندآوری در دوران تحصیلی، این ماده کلی نوشته شده و اقدام مشخصی را مد نظر قرار نداده و با چالش‌هایی نیز روبه‌رو است:</p> <p>سرفصل‌ها و محتوای درسی در وزارت آموزش و پرورش براساس برنامه درسی ملی تدوین می‌شوند که این برنامه به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسیده است.</p> <p>درخصوص تدوین محتوای درسی با موضوع سبک زندگی ایرانی-اسلامی باید بیان داشت که شورای عالی آموزش و پرورش جدول دروس و خوشه‌های محتوایی را به تصویب رسانده که در این جدول، دروسی وجود دارند که موضوع ماده (۲) در آنها گنجانده شده است: برخی از این دروس عبارتند از: تفکر و سبک زندگی، تفکر و پژوهش، مهارت‌های زندگی، هویت اجتماعی، تفکر و سواد رسانه‌ای.</p> <p>از همه مهم‌تر آنکه سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در سال ۱۳۹۷ کتاب درسی را با عنوان «مدیریت خانواده و سبک زندگی» تدوین کرده است که به موضوع ازدواج و آگاهی‌ها و مهارت‌های قبل، حین و بعد از آن پرداخته و به صورت آزمایشی در مقطع دوازدهم در حال تدریس است.</p> <p>بدین ترتیب پیشنهاد می‌شود این ماده اصلاح شده و اقدامات مشخصی را مد نظر قرار دهد.</p>	<p>ماده (۲) - وزارت آموزش و پرورش مکلف است با همکاری حوزه علمیه، وزارتخانه‌های بهداشت، علوم، تعاون و فرهنگ، مفاهیم و کسب مهارت‌های مربوط به سبک زندگی اسلامی-ایرانی از جمله رشد شخصیتی و جامعه‌پذیری، مهارت‌های فردی، ازدواج مناسب و آسان، خانواده متعالی، تربیت فرزندان صالح و توجه به تکامل آنها را با رویکرد مناسب دینی، فرهنگی، اجتماعی و علمی در راستای ترویج فرهنگ ارزش دانستن ازدواج و فرزندآوری، فرهنگ‌سازی مسئولیت‌پذیری برای تشکیل و تعالی خانواده با لحاظ نمودن اصول روان‌شناختی یادگیری مبتنی بر اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در متون آموزشی کلیه مقاطع تحصیلی تا دانشگاه وارد نماید.</p>

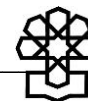
پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
<p>وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و بهداشت، مکلفند با همکاری انجمن اولیا و مربیان مهارت‌های رفتاری در مسائل جنسی و شخصیتی دوران بلوغ و ازدواج را از طریق آموزش مستمر و مسئولانه خانواده‌ها، متناسب با فرهنگ اسلامی- ایرانی و سن دانش‌آموزان به خانواده‌ها آموزش دهند. مرجع تصویب سرفصل و نظارت بر محتوای یاد شده شورای عالی آموزش و پرورش می‌باشد.</p>	<p>انجمن مؤسسه‌ای است که زیر نظر مدیریتی منصوب از جانب وزیر آموزش و پرورش با عنوان قائم مقام وزیر (نماینده تام‌الاختیار وزیر) فعالیت می‌کند. بر پایه اساسنامه انجمن مرکزی اولیا و مربیان جمهوری اسلامی ایران، اهداف مهم این انجمن عبارت است از: «آگاه‌تر ساختن پدران و مادران و مربیان به معارف اسلامی در رابطه با مسائل رشد و پرورش کودکان، نوجوانان و جوانان با توجه به نیازهای آنان از جهات مختلف معنوی، روانی، عاطفی، سیاسی، اجتماعی و بهداشتی و تبیین مسئولیت‌ها و تقویت احساس آن در اولیا و مربیان نسبت به مسائل پرورشی فرزندان و فراهم کردن موجبات تحکیم مبانی شخصیت و تقویت خودآگاهی در کودکان، نوجوانان و جوانان».</p> <p>ضمن آنکه از مهم‌ترین وظایف این انجمن در راستای ارائه برنامه‌های تربیتی عبارت است از:</p> <p>«۱. تشکیل مجالس سخنرانی و بحث آزاد جهت طرح مسائل آموزشی و تربیتی ۲. برگزاری دوره‌ها و تشکیل کلاس‌های آموزشی با بهره‌گیری از استادان صاحب‌نظر ۳. ایجاد امکانات و تأسیس مراکز جهت مشاوره و راهنمایی اولیا و رسیدگی به مشکلات تحصیلی، تربیتی و خانوادگی دانش‌آموزان».</p> <p>بنابراین انجمن اولیا و مربیان در وزارت آموزش و پرورش ظرفیت کافی برای انجام این وظایف را دارد.</p> <p>با توجه به مطالب فوق ماده مورد تأیید است. با این حال به منظور پرهیز از اعمال سلیقه شخصی در محتوای مطالب آموزشی به خانواده‌ها و نظارت بر آن پیشنهاد می‌شود درخصوص مرجع تعیین سرفصل‌ها و نظارت بر آن تعیین تکلیف صورت پذیرد. علاوه بر این</p>	<p>تبصره «۱»- وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و بهداشت، مکلفند با همکاری انجمن اولیا و مربیان مهارت‌های رفتاری در مسائل جنسی و شخصیتی دوران بلوغ و ازدواج را از طریق آموزش مستمر و مسئولانه خانواده‌ها، متناسب با فرهنگ اسلامی- ایرانی و سن دانش‌آموزان به آنان آموزش دهند.</p>

مواد طرح	اظهار نظر کارشناسی	پیشنهاد اصلاحی مرکز
	با توجه به مبهم بودن عبارت «آنان» در انتهای ماده عبارت «خانواده‌ها» جایگزین آن گردد.	
تبصره «۲»- وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، بهداشت و علوم مکلفند به‌منظور پیشگیری از ایجاد زمینه‌های طلاق و آسیب‌های اجتماعی ناشی از آن و نهادینه کردن هنجارهای صیانت از حرمت و تحکیم خانواده از طریق اختصاص بخشی از متون درسی، متناسب با مقاطع تحصیلی و به‌کارگیری روش‌های آموزشی و فعالیت‌های پرورشی و ایجاد مهارت در معلمان، اساتید و مربیان، حداکثر ظرف مدت دو سال پس از ابلاغ این قانون، اقدام نمایند.	موضوع این تبصره در متن ماده (۲) و همچنین ماده (۳) آمده است بنابراین نیازی به این تبصره وجود ندارد. پیشنهاد می‌گردد تبصره «۲» حذف گردد.	حذف تبصره
ماده (۳)- وزارتخانه‌های علوم و بهداشت با توجه به سیاست‌های برنامه جامع، مکلفند با همکاری حوزه علمیه، واحدهای درس سبک زندگی اسلامی- ایرانی و خانواده متعالی را طی ۶ ماه پس از ابلاغ این قانون با محور قرار دادن همه ابعاد سلامت، ارتقای مهارت‌های کافی برای ازدواج مناسب و تشویق به فرزندآوری و ایفای نقش‌های همسری، پدری، مادری و فرزند و انجام مسئولیت‌های اجتماعی در راستای تشکیل، تحکیم و تعالی خانواده، تدوین کنند و ضمن رعایت پویایی محتوایی، تدریس آن را حداکثر تا یک سال پس از ابلاغ این قانون در کلیه رشته‌های مراکز آموزشی دولتی و غیردولتی به‌صورت الزامی به مرحله اجرا درآورند. تبصره «۱»- درس دانش خانواده و جمعیت مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی به‌عنوان مرجع مورد استفاده قرار گیرد. تبصره «۲»- وزارتخانه‌های علوم و بهداشت مکلفند ضمن حذف کلیه عناوین آموزشی مرتبط با کاهش جمعیت، کلیه متون آموزشی را با رویکرد افزایش جمعیت و ارتقای نرخ باروری تدوین کنند و آموزش دهند.	درس «سبک زندگی اسلامی- ایرانی و خانواده متعالی»، صرفنظر از اینکه فاقد تعریف روشنی است و حد و مرز مشخصی هم برای سبک زندگی ایرانی- اسلامی ترسیم نشده است، از جنس دروس عمومی است که مسئولیت آن در حال حاضر با شورای عالی انقلاب فرهنگی است و بنا بر رویه شورای نگهبان، ورود مجلس به این بحث می‌تواند محل ایراد واقع شود. ضمن اینکه قانونی کردن عنوان و سرفصل‌های یک درس دانشگاهی، که مکرراً با توجه به تحولات علمی و اجتماعی نیازمند به‌روزرسانی است، منطقی نیست.	وزارت علوم و بهداشت و کلیه مراکز آموزشی از جمله حوزه‌های علمیه مکلف هستند با هماهنگی شورای عالی انقلاب فرهنگی نسبت به تدوین محتوای درسی جهت کسب آمادگی برای ورود به زندگی مشترک، انتخاب صحیح همسر، ازدواج آسان و در ابتدای سنین جوانی، نقش مناسب زن و مرد در خانواده و جامعه و چندفرزندی و مهارت‌های فرزندپروری (تربیت کودک) بر پایه سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده و نقشه جامع علمی کشور در کلیه رشته‌های دانشگاهی و حوزوی اقدام نمایند.

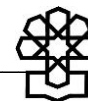
پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
حذف ماده	با توجه به اینکه هدف از تشکیل رشته‌های فوق و ارتباط آنها با موضوع فرزندآوری چندان روشن نیست پیشنهاد می‌گردد ماده (۴) حذف گردد.	ماده (۴) - وزارتخانه‌های علوم و بهداشت مکلفند در جهت ایجاد دروس مرتبط با افزایش جمعیت و راه‌اندازی رشته‌های مختلف تحصیلی، متناسب با سیاست‌ها و نیازهای این قانون نظیر روان‌شناسی خانواده، حقوق خانواده و تربیت کودک در مقاطع مختلف دانشگاهی تا یک‌سال تحصیلی پس از ابلاغ این قانون، اقدامات لازم را به‌عمل آورند. تبصره - مؤسسات آموزشی و تحقیقاتی وابسته به حوزه علمیه که بخشی از بودجه خود را از دولت دریافت می‌کنند و فعالیت‌های مرتبط با احکام مندرج در این قانون را برعهده دارند، مکلفند حسب مورد، نسبت به ایجاد و راه‌اندازی مواد درسی و یا رشته‌های متناسب و انجام مطالعات پژوهشی مرتبط با نیازهای این قانون، حداکثر تا یک سال پس از ابلاغ این قانون اقدام کنند.
کلیه دستگاه‌های فرهنگی ^۱ کشور در تهیه آثار خود باید تبعات منفی تک‌فرزندی در خانواده را برای والدین و همچنین فرزند برجسته نمایند. تبصره «۱» - سازمان صدا و سیما و سازمان امور سینمایی کشور موظف هستند در تهیه فیلم، سریال و برنامه گفتگومحور، موضوع ازدواج آسان، کارکردهای مثبت فرزندآوری و تعدد فرزندان در خانواده را فرهنگ‌سازی نمایند.	به‌نظر می‌رسد این ماده بسیار کلی نگارش شده و اقدام مشخصی را متوجه دستگاه نمی‌نماید. علاوه بر این برخی از موارد ذکر شده در ماده (۵) جز وظایف ذاتی دستگاه‌ها بوده و نکته جدیدی در آن مستتر نیست. بر این اساس پیشنهاد می‌گردد این ماده و تبصره‌های ذیل آن به‌طور کامل تغییر کرده و اصلاح شود.	ماده (۵) - کلیه دستگاه‌های فرهنگی از جمله صدا و سیما، وزارت فرهنگ و سازمان تبلیغات اسلامی متناسب با وظایف خود موظفند با همکاری حوزه علمیه، مجموعه برنامه‌های هدفمند و اثربخش برای ترویج و نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی - ایرانی، هماهنگ با تشکیل، تعالی و نقش محوری خانواده و تشویق به فرزندآوری و ایفای هرچه کامل‌تر نقش‌های همسری، پدری، مادری و فرزندری را در چارچوب برنامه جامع و با در نظر گرفتن اولویت‌ها و ظرفیت‌های ملی و محلی تهیه، تدوین و اجرا کنند. تبصره «۱» - صدا و سیما و سازمان سینمایی مکلفند به‌منظور اجرای حکم این ماده، فعالیت‌های اجتماعی، تحصیلی و اشتغال زنان، متناسب با ایفای نقش‌های فوق‌الذکر را ترویج کنند و از ترویج برنامه‌های مخرب خانواده

۱. در بخش تعاریف باید قید شود منظور از دستگاه‌های فرهنگی چیست؛ به‌صورت عمومی منظور از نهادهای فرهنگی، سازمان‌هایی است که مأموریت اصلی آنها، انجام امور فرهنگی از قبیل ترویج ارزش‌ها، باورها، گسترش آگاهی و... درباره موضوعات مختلف است، از جمله این نهادها می‌توان به سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و وزارت آموزش و پرورش، به‌عنوان نمونه اشاره کرد.

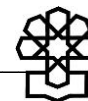
پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
<p>تبصره «۲»- دستگاه‌های فرهنگی موظف‌اند در تولید آثار خود از انعکاس رابطه علی بین آسیب‌های اجتماعی از جمله اعتیاد، دزدی، فقر و.... با تعدد فرزندان پرهیز کنند.</p> <p>تبصره «۳»- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی موظف است زمینه‌های جلب مشارکت فعال و مؤثر روزنامه‌نگاران، فیلم سازان و سایر هنرمندانی را که به نحوی با آن وزارتخانه ارتباط دارند به منظور ارتقای سطح آگاهی‌های عمومی از ضرورت و کارکردهای مثبت فرزندآوری را فراهم نماید.</p>		<p>جلوگیری نمایند.</p> <p>تبصره «۲»- شورای عالی فضای مجازی کشور مکلف است در اجرای این ماده، بر محتوای فضاهای مجازی نظارت کند.</p> <p>تبصره «۳»- صدا و سیما مکلف است در اجرای این ماده، برنامه‌هایی در جهت ترویج ازدواج آسان و ضد ارزش بودن طلاق و تبیین آسیب‌های اجتماعی ناشی از آن و فرهنگ افزایش پایداری زوجین به خانواده و حفظ حرمت آن متناسب با زوجین و فرزندان تهیه و پخش نماید.</p>
<p>وزارتخانه‌های بهداشت، ورزش و جوانان و تعاون، براساس ماده (۱۰۲) قانون برنامه ششم توسعه و طبق وظایف تکلیفی خود موظفند، امکان بهره‌مندی و برخورداری کسانی که قصد ازدواج دارند را از خدمات سلامت و مشاوره‌های عمومی، تخصصی و مهارت‌های فردی، قبل، حین و حداقل ۵ سال پس از ازدواج، در راستای تشکیل و تحکیم بنیان خانواده با محوریت ازدواج موفق به اجرا درآورند.</p> <p>تبصره - دستگاه‌های یاد شده موظف هستند گزارش عملکرد سالیانه خود را به صورت عمومی انتشار دهند.</p>	<p>با توجه به تأکید ماده (۱۰۲) برنامه ششم توسعه بر این موضوع حکم مورد تأیید است. با این حال به منظور افزایش امکان نظارت بر مواد طرح مناسب‌تر است دستگاه‌ها موظف به ارائه گزارش عملکرد در این زمینه شوند.</p>	<p>ماده (۶)- وزارتخانه‌های بهداشت، ورزش و جوانان و تعاون، براساس سیاست‌ها و برنامه‌های مصوب شورای عالی جمعیت و طبق وظایف تکلیفی خود موظفند حسب مورد، امکان بهره‌مندی و برخورداری کسانی که قصد ازدواج دارند را از خدمات سلامت و مشاوره‌های عمومی، تخصصی و مهارت‌های فردی، حین و پس از ازدواج، در راستای تشکیل و تحکیم بنیان خانواده با محوریت ازدواج موفق به اجرا درآورند.</p> <p>تبصره - دستگاه‌های ذی‌ربط موظفند اعتبار لازم برای اجرای این ماده و پوشش جامعه هدف را از منابع خود اختصاص دهند.</p>

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
پیشنهاد حذف ماده	الزام کلیه مراکز پژوهشی به انجام مطالعات و پژوهش‌هایی در موضوع خاص می‌تواند به ناهماهنگی، موازی‌کاری و فعالیت تکراری منجر شود و از این طریق هزینه‌های زیادی را بر جامعه تحمیل کند، بی‌آنکه به نتیجه مشخصی منتهی شود. با توجه به سابقه اجرای بندهایی با محتوای مشابه در سایر قوانین و نمایشی شدن این نوع از اقدامات و فاصله گرفتن فرایند اجرا از هدف اصلی، پیشنهاد می‌گردد این ماده حذف گردد.	ماده (۷) - کلیه مراکز تحقیقاتی کشور که در ارتباط با احکام مندرج در این قانون فعالیت دارند و از بودجه عمومی دولت، اعتبار دریافت می‌کنند، مکلفند از تاریخ ابلاغ این قانون، هرساله حداقل پانزده درصد (۱۵) از اعتبارات خود را به مطالعات، تحقیقات و پژوهش‌های مرتبط با خانواده و جمعیت در راستای اولویت‌های برنامه‌های پژوهشی که هرساله از سوی شورای عالی جمعیت، تعیین می‌شود اختصاص دهند.
دولت مکلف است یک درصد از اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای و درآمد حاصل از فروش اموال و دارایی‌های مازاد وزارتخانه‌های علوم، بهداشت و کلیه مؤسسات آموزش عالی دولتی را با اولویت تأمین ودیعه مسکن برای دانشجویان متأهل مرد و متأهل زن با اولویت افراد دارای فرزند اختصاص دهد.	با توجه به هزینه‌بر بودن ساخت خوابگاه و بالا بودن هزینه‌های نگهداری و استهلاک آن به نظر می‌رسد اعطای وام ودیعه مسکن به دانشجویان در این بخش منطقی‌تر باشد و باید در اولویت قرار گیرد.	ماده (۸) - دولت مکلف است بخشی از اعتبارات وزارتخانه‌های علوم، بهداشت و راه و شهرسازی و کلیه مؤسسات آموزش عالی اعم از دولتی و غیردولتی را به تأمین خوابگاه‌های مناسب برای دانشجویان متأهل مرد و متأهل زن با اولویت دارای فرزند تخصیص دهند.
بانک‌ها و سایر مؤسسات اعتباری موظفند تسهیلات لازم با نرخ سود ترجیحی را جهت تأمین ودیعه مسکن برای دانشجویان و طلاب متأهل مرد و متأهل زن با اولویت افراد دارای فرزند از طریق معرفی وزارتخانه‌های علوم و بهداشت و کلیه مؤسسات آموزش عالی اعم از دولتی و حوزه علمیه، قرار دهند. دولت مکلف است مابه‌التفاوت نرخ سود ترجیحی تا سود مصوب شورای پول و اعتبار را به‌عنوان یارانه نرخ سود در قوانین بودجه سنواتی درج نماید.	بر اساس بند «الف» ماده (۱۷) قانون برنامه ششم توسعه، «هرگونه تکلیف به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در راستای استفاده از منابع آنها در طول سال‌های اجرای قانون برنامه در خصوص تسهیلات با نرخ سود کمتر، بجز سایر تکالیف قانونی مشروط به پیش‌بینی مابه‌التفاوت نرخ سود مصوب شورای پول و اعتبار و درج آن در قانون بودجه سالیانه است.» بدین ترتیب پیشنهاد پرداخت وام با بهره پایین جهت ساخت خوابگاه بدون توجه به ضرورت تأمین اعتبار مابه‌التفاوت نرخ سود ترجیحی و سود مصوب شورای پول و اعتبار غیرقانونی است. با توجه به مغایرت تبصره مزبور با بند «الف» ماده (۱۷) قانون	تبصره «۱» - بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری موظفند تسهیلات لازم با بهره پایین را جهت ساخت خوابگاه‌های دانشجویی و حوزوی خودگردان برای دانشجویان و طلاب متأهل مرد و متأهل زن با اولویت دارای فرزند در اختیار بخش خصوصی، تعاونی عمومی غیردولتی قرار دهند تا زیر نظر وزارتخانه‌های علوم و بهداشت و کلیه مؤسسات آموزش عالی اعم از دولتی و غیردولتی و حوزه علمیه، به ساخت و واگذاری خوابگاه‌های ارزانقیمت اقدام نمایند.

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
	<p>برنامه ششم توسعه و ازسوی دیگر فقدان توجیه اقتصادی ساخت و واگذاری خوابگاه توسط بخش خصوصی و تعاونی و عدم وجود سازوکار لازم در بخش عمومی غیردولتی، پیشنهاد می‌شود در راستای استطاعت‌پذیری دانشجویان و طلاب متأهل، افزایش وام تحصیلی و وام ازدواج و وام مسکن و متناسب‌سازی سقف آن با تحولات اقتصادی و بازار مسکن در دستور کار قرار گیرد تا ضمن افزایش استطاعت مالی این گروه در تأمین مسکن، از ساخت خوابگاه‌های دانشجویی که در سال‌های آتی با توجه به تحولات هرم سنی کشور و افزایش صندلی‌های خالی در دانشگاه‌ها با کمبود تقاضا روبه‌رو خواهند شد، جلوگیری شود.</p>	
<p>مؤسسات آموزش عالی موظف هستند طبق برآورد متوسط تقاضای خوابگاه‌های دانشجویی متأهلی طی بازه زمانی ده ساله، زمین‌های بایر و فاقد کاربری خود را به احداث خوابگاه‌های دانشجویی متأهلی اختصاص دهند.</p> <p>وزارت راه و شهرسازی موظف است براساس ماده (۱۰۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ نسبت به تأمین زمین خوابگاه‌های دانشجویی متأهلی در مناطق فاقد خوابگاه دانشجویی و براساس برآورد نیاز صورت گرفته به بخش غیردولتی به قیمت تمام شده به‌صورت اجاره به شرط تملیک (بیست ساله) به شرط ممنوعیت</p>	<p>واگذاری اراضی دولتی که در ماده (۱۰۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت بدان اشاره شده، برای کمک به تحقق خدمات عمومی و در راستای تکوین کاربری‌های آموزشی، ورزشی، درمانی و فرهنگی بوده است، این درحالی است که در صورت واگذاری اراضی مزبور جهت احداث خوابگاه‌های دانشجویی، نه تنها بسیاری از شهرها با کمبود سطوح و سرانه‌های تدوین شده در طرح‌های توسعه شهری مواجه می‌شوند، بلکه ممکن است در بلندمدت با توجه به سودده نبودن خوابگاه‌داری، زمینه را برای تغییر کاربری خوابگاه به کاربری‌های انتفاعی همچون تجاری - خدماتی فراهم آورد که در این صورت نظام کاربری اراضی را با مشکل جدی روبه‌رو می‌سازد.</p> <p>- با توجه به اینکه در محوطه بسیاری از پردیس‌های دانشگاهی و سایر اراضی متعلق به دانشگاه‌ها به‌ویژه مؤسسات آموزش عالی دولتی، زمین‌های بایر و فاقد کاربری فراوانی وجود دارد، در صورتی</p>	<p>تبصره «۲»- وزارت راه و شهرسازی موظف است با رعایت ذیل ماده (۱۰۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ نسبت به تأمین زمین خوابگاه‌های دانشجویی به‌صورت اجاره به شرط تملیک (بیست ساله) اقدام نماید.</p>

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
<p>تغییر کاربری خوابگاهی اقدام نماید. در صورت تغییر کاربری خوابگاه به علت فقدان متقاضی دستگاه موظف است مابه تفاوت قیمت را پرداخت نماید.</p>	<p>که در نظر است اقداماتی در این زمینه صورت گیرد، می‌توان بخشی از این اراضی را که در برخی از موارد از وسعت شایان توجهی هم برخوردار هستند، برای احداث خوابگاه‌های دانشجویی متاهلان اختصاص داد و از این‌رو استفاده از زمین‌های شهری جهت احداث خوابگاه فاقد توجیه است.</p>	
<p>وزارتخانه‌های علوم و بهداشت موظفند وام ودیعه مسکن و وام ازدواج دانشجویان متأهل را به تناسب نرخ تورم به‌روزرسانی کنند. تبصره - میزان این وام‌ها برای دانشجویان متأهل دارای فرزند دوبرابر سایر متأهلان است.</p>	<p>در مصوبه شرایط و ضوابط وام‌های دانشجویی که از سوی صندوق رفاه دانشجویان ابلاغ می‌شود وام ودیعه مسکن تنها به دانشجویان متأهل پرداخت می‌شود و از این منظر حکم ارائه شده فاقد توجیه منطقی است. تنها وام‌های شهری و تحصیلی و عتبات بین دانشجویان متأهل و مجرد یکسان است.</p>	<p>تبصره «۳»- وزارتخانه‌های علوم، بهداشت و مراکز آموزش عالی موظفند به دانشجویان متأهل سه برابر دانشجویان مجرد، وام ودیعه مسکن و وام صندوق رفاه از منابع در اختیار پرداخت نمایند.</p>
<p>پیشنهاد حذف ماده</p>	<p>با توجه به اینکه مفاد این بند یعنی اختصاص خوابگاه برای طلاب در تبصره «۱» ماده (۸) ذکر شده این بند را می‌توان تکرار مواد پیشین بدون نوآوری خاصی قلمداد نمود.</p>	<p>ماده (۹)- دولت مکلف است طی پنج سال پس از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون در تمامی شهرهایی که دارای حوزه علمیه می‌باشند برای طلاب متأهل دارای فرزند در زمان تحصیل آنها، خوابگاه مناسب فراهم نماید.</p>
<p>در کلیه آزمون‌های استخدامی زیر نظر سازمان اداری و استخدامی کشور، در صورتی که شرایط مساوی بین افراد حاکم باشد، افراد متأهل و دارای فرزند در الویت قرار خواهند گرفت.</p>	<p>علاوه بر پیامد اجتماعی و رسانه‌ای این ماده، تصویب آن و منع استخدام زنان در مشاغل دولتی به معنی سوق دادن زنان به بخش خصوصی است که هم به لحاظ پرداخت مزایا، حقوق و مشوق‌های قانونی چون مرخصی زایمان و ... در حق آنها اجحاف خواهد شد و از سوی دیگر به علت نبود حراست سازمانی در آن احتمال آزار زنان در محیط کار افزایش خواهد یافت و مسائل اخلاقی خاص خود را به همراه خواهد داشت. علاوه بر این محدودیت‌های پیش‌بینی شده در ماده (۱۰) و تبصره‌های آن در بخش غیردولتی نیز غیرقابل قبول است زیرا فضای کسب‌وکار را با آسیب جدی مواجه می‌سازد. بخش‌های</p>	<p>ماده (۱۰)- در کلیه بخش‌های دولتی و غیردولتی اولویت استخدام در شرایط مساوی به ترتیب با مردان متأهل دارای فرزند و سپس مردان متأهل فاقد فرزند می‌باشد. به‌کارگیری با استخدام افراد مجرد در صورت عدم وجود متقاضیان متأهل واجد شرایط بلامانع است.</p>

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
	<p>غیردولتی در انتخاب نیروی انسانی مناسب خود، که اغلب هم اهمیت حیاتی دارد باید آزادی عمل داشته باشند تا بتوانند بنگاه خود را اداره نمایند.</p> <p>ازسوی دیگر اثبات تخلف بخش غیردولتی از عدم اجرای مقررات پیشنهادی تقریباً غیرممکن است و مرجع خاصی برای تشخیص آن پیش‌بینی نشده است؛ بنابراین ماده (۱۰) و تبصره در عمل نمی‌تواند به اجرا گذاشته شود و به مرور زمان به‌طور کامل مورد غفلت قرار خواهد گرفت که نتیجه این امر پذیرش اجتناب‌ناپذیر قبح عدم اجرای قانون خواهد بود.</p> <p>در بخش دولتی هم استخدام و به‌کارگیری نیروی انسانی براساس تخصص، تعهد و شرایط متعددی که در مقررات استخدامی پیش‌بینی شده صورت می‌گیرد و تعیین اینکه اشخاص از جهات متعدد در شرایط مساوی قرار دارند غیرقابل اثبات خواهد بود. بنابراین محدودیت‌های موضوع این ماده و تبصره‌های آن غیرقابل اجراست و صرفاً فرایند استخدام در دستگاه‌های دولتی را با معضلی غیرقابل حل مواجه خواهد نمود. علاوه بر این محدودیت‌های پیشنهادی موجب طرح شکایات بی‌شماری از دستگاه‌های دولتی و غیردولتی خواهد شد که احراز حقانیت هر یک از طرفین دعوی در آن را با دشواری مواجه خواهد نمود.</p> <p>ازسوی دیگر در این ماده تلاش شده امتیاز استخدام برای افراد متأهل دارای فرزند در نظر گرفته شود. به‌عبارت دیگر داشتن فرزند مهم‌ترین عامل استخدام افراد در بخش‌های دولتی و غیردولتی در نظر گرفته می‌شود. این درحالی است که برخی از افراد نه به خواست خود بلکه به دلایل فیزیولوژیک از امکان فرزنددار شدن</p>	

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
	<p>محرومند یا تحت درمان‌های ناباروری قرار دارند. در حال حاضر به‌طور میانگین ۳ میلیون زوج نابارور در کشور وجود دارد^۱ و سالیانه به‌طور متوسط ۱۵۰ هزار زوج به تعداد زوج‌های نابارور در کشور افزوده می‌شود. تعیین «لویت فرزنددار بودن افراد» جهت استخدام، بدون توجه به این نکته، به معنای نادیده گرفتن این قشر در جامعه و عدالت‌محوری است. به‌عبارت دیگر نداشتن فرزند به تنهایی و بدون توجه به دلایل آن، نباید به‌عنوان معیاری جهت استخدام افراد قرار گیرد.</p>	
پیشنهاد حذف ماده	<p>متن تبصره مبهم نگاشته شده است. نگارش تبصره به نحوی است که باید استخدام زنان در مشاغل معلمی و پرستاری در اولویت باشد. این در حالی است که جامعه به هر دو جنس در این مشاغل نیاز دارد. با این حال استخدام باید به‌گونه‌ای باشد که در مشاغل پزشکی یا معلمی به‌علت کمبود نیرو، نیاز به استفاده از جنس مخالف نباشد. به‌عبارت دیگر نباید در این مشاغل زنان در اولویت استخدام باشند، بلکه هدف این است که تناسب استخدام در رشته‌های یاد شده به نحوی صورت پذیرد که زنان نیازمند به مراجعه به پزشک مرد نباشند و بالعکس. در مدارس هم به تناسب تعداد مدارس پسرانه و دخترانه نیاز به کادر و مربی متناسب با آن داریم.</p>	<p>تبصره - مشاغل گروه علوم پزشکی از قبیل پزشکی و پرستاری و همچنین معلمی که به لحاظ ویژگی تفکیک جنسیتی، استخدام بانوان در آنها دارای اولویت است، از شمول این ماده مستثنا هستند. در صورت نیاز به اشتغال بانوان، اولویت به‌ترتیب با زنان دارای فرزند و سپس زنان متأهل فاقد فرزند است.</p>
پیشنهاد حذف ماده	<p>عضویت در هیئت علمی «علاوه‌بر داشتن» تخصص در رشته مورد نظر و آشنایی و یا تسلط کافی به یک زبان خارجی، که در آیین‌نامه‌های استخدامی آمده است، مستلزم برخورداری از شرایط</p>	<p>ماده (۱۱) - پنج سال پس از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، دولت مکلف است در جذب اعضای هیئت علمی در تمامی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی و غیردولتی و معلمان مدارس در مقاطع</p>

مواد طرح	اظهار نظر کارشناسی	پیشنهاد اصلاحی مرکز
مختلف تحصیلی، در شرایط مساوی، اولویت تأهل را لحاظ نماید. تنها در صورت نبودن متقاضی متأهل واجد شرایط، با تأیید بالاترین مقام دستگاه (هیئت عالی جذب)، جذب افراد مجرد بلامانع خواهد بود.	فیزیکی مناسب، از جمله توانمندی در سخنوری و بهره‌مندی از روش و منش اخلاقی، تعلیم و تربیتی است که یافتن شرایط مساوی در هیچ یک از موارد مذکور به دلیل فقدان شاخص‌های قابل اندازه‌گیری، امکان‌پذیر نیست و نهایت اینکه حکم مذکور در صورت تصویب به ابزاری برای اعمال سلیقه در دست مجری تبدیل خواهد شد. از سوی دیگر صرفنظر از محتوای ماده (۱۱)، قرار گرفتن عنوان «هیئت عالی جذب» در متن ماده به‌طور کلی فاقد موضوعیت است، چون اولاً این هیئت بنابر اقتضا و خواست مرجع مصوب، تشکیل یافته و بنابر اقتضا می‌تواند تغییر کند و ثانیاً هیئت مذکور با «بالاترین مقام دستگاه» مترادف و همسان نیست. حال آنکه شکل استفاده، القاکننده برابری و همسانی دو مرجع مذکور است.	
ماده (۱۲) - دولت مکلف است سربازان متأهل را از کمک هزینه مسکن متأهلی در حین خدمت موظف، برخوردار کند. تبصره - مسئولیت تحقق این ماده برعهده وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح می‌باشد.	بخش قابل‌توجهی از کارکنان نیروهای مسلح کشور را کارکنان وظیفه تشکیل می‌دهند. با وجود این به دلایل مختلف به‌ویژه عدم اختصاص بودجه کافی برای اجرای ماده (۴۹) قانون خدمت وظیفه عمومی، جوانان از انگیزه کافی برای گذراندن دوره خدمت وظیفه عمومی برخوردار نیستند. در این میان کارکنان وظیفه متأهل شرایط سخت‌تری دارند، لذا در نظر گرفتن امتیازاتی همچون پرداخت کمک هزینه مسکن یا در اختیار قرار دادن خانه‌های سازمانی، می‌تواند به بهبود شرایط و افزایش انگیزه آنها کمک قابل‌توجهی نماید.	نیروهای مسلح می‌توانند خانه‌های سازمانی بدون متقاضی را به سربازان وظیفه متأهل، واگذار نمایند. در صورت عدم بهره‌گیری این سربازان از خانه‌های سازمانی، دولت موظف است به آنها کمک هزینه مسکن، پرداخت کند.

۱. ماده (۴۹) - حقوق سربازان وظیفه حداقل شصت درصد (۶۰٪) و حداکثر نود درصد (۹۰٪) حداقل حقوق کارکنان نیروهای مسلح مبتنی بر قانون مدیریت خدمات کشوری است که با توجه به تحصیلات و درجات آنان توسط ستاد کل تهیه می‌شود و به تصویب فرماندهی کل می‌رسد.
تبصره «۱» - به کارکنان وظیفه متأهل یا سرپرست خانواده معادل صد درصد (۱۰۰٪) حق عائله‌مندی کارکنان بایور نیروهای مسلح پرداخت می‌گردد.

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
پیشنهاد حذف ماده	<p>در حال حاضر اولویت اول پرداخت تسهیلات قرض الحسنه در بانک‌ها، تسهیلات قرض الحسنه ازدواج است به نحوی که در حال حاضر ۵۵ درصد تسهیلات قرض الحسنه بانک‌ها صرف این امر می‌شود. مبلغ این تسهیلات در سال ۱۳۹۷، برابر ۱۵۰ میلیون ریال برای هریک از زوجین بود که در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به ۳۰۰ میلیون ریال برای هریک از زوجین افزایش یافت، بر این اساس تصویب این حکم دستاوردی نخواهد داشت. ضمن آنکه نحوه نگارش حکم و ابهام بیش از حد آن منجر به نتیجه عملی نخواهد شد.</p>	<p>ماده (۱۳) - دولت از طریق شبکه بانکی، مؤسسات مالی، اعتباری و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط مکلف است خدمات و تسهیلات لازم را برای تأمین وسایل لازم و ضروری معیشت برای آغاز زندگی فراهم نماید.</p>
بانک مرکزی مکلف است سقف میزان تسهیلات قابل پرداخت برای خرید و ساخت مسکن زوجین فاقد مسکن که تاکنون از این تسهیلات استفاده نکرده‌اند، را به ازای هر فرزند، ۱۰ درصد بیشتر تعیین نماید.	<p>در حال حاضر دولت سازوکارهای لازم را برای حمایت از خرید و ساخت مسکن برای خانه اولی‌ها یا افرادی که تاکنون از تسهیلات دولتی مسکن استفاده نکرده‌اند، فراهم نموده است و با نرخ ترجیحی تسهیلات پرداخت می‌کند. اضافه کردن عبارت «اولویت داشتن فرزند» بر پیچیدگی اجرایی اضافه می‌کند و لازم است سازوکار مجزایی برای آن در نظر گرفته شود. همچنین تسهیلات (غیر قرض الحسنه) برای اجاره از جهت شرعی محدودیت‌هایی دارد که همچنان شورای فقهی بانک مرکزی جمع‌بندی نهایی را اعلام نکرده است و لذا غیر شرعی می‌باشد.</p>	<p>ماده (۱۴) - وزارت راه و شهرسازی مکلف است برای خرید، ساخت و اجاره مسکن مزدوجین فاقد مسکن، که تاکنون از تسهیلات دولتی مسکن استفاده نکرده اند، با اولویت خانواده‌های دارای فرزند بیشتر با پایین‌ترین نرخ تسهیلات، اقدام نماید.</p>
پیشنهاد حذف ماده	<p>توجه به این نکته ضروری است که در حال حاضر پروانه وکالت برای وکلا بدون قید نوع دعاوی صادر می‌شود و این خود وکیل است که براساس علاقه خود یا امکانات موجود، دعاوی مختلف را قبول می‌کند بنابراین موضوع طرح شده در این ماده فاقد مابه ازای خارجی است.</p> <p>علاوه بر این ماده (۱۵) با اصل آزادی اراده فرد در انتخاب وکیل نیز</p>	<p>ماده (۱۵) - کانون وکلای دادگستری و مرکز امور مشاوران قوه قضائیه مکلفند برای صدور مجوز وکالت دعاوی خانوادگی به وکلای مجرب، ضمن احراز شرایط لازم و گذراندن آموزش‌های خاص و مصوب قوه قضائیه، اولویت تأهل را لحاظ نمایند.</p>

مواد طرح	اظهار نظر کارشناسی	پیشنهاد اصلاحی مرکز
	در تعارض است. از سوی دیگر در صورتی که نیت طراح از شرط تأهل برای وکیل، حسن نیت او در ایجاد سازش یا کاهش مسائل اخلاقی است نیز چنین چیزی قطع به یقین نیست که فرد متأهل تشویق به تحکیم نهاد خانواده می‌کند و فرد مجرد تشویق به جدایی؛ مثال‌های نقض متعددی در این زمینه می‌تواند ذکر شود.	
تبصره - دولت و قوه قضائیه مکلفند ضمن ارزیابی قانون حمایت از خانواده گزارش سالانه شامل عوامل وقوع طلاق، آسیب‌شناسی قضایی و اجتماعی از دعاوی خانواده و موارد مرتبط دیگر را به مجلس و نهادهای ذی‌ربط ارائه نمایند.	با توجه به عدم ثبت علل طلاق در حال حاضر و نقش این مسئله در بهبود فرایند سیاست‌گذاری، رصد علل طلاق و آسیب‌شناسی دعاوی ضروری است با این حال با توجه به اینکه این تبصره ارتباط مستقیمی با افزایش فرزندآوری ندارد پیشنهاد می‌شود حذف گردد.	حذف تبصره
ماده (۱۶) - قوه قضائیه با همکاری مشاورانی که در قانون حمایت خانواده پیش‌بینی شده است موظف است برای پیشگیری از اختلاف و بحران‌های خانوادگی و وقوع طلاق، برنامه‌های خود را برای جلب مشارکت سازمان‌ها و نهادهای متولی خدمات مشاوره‌ای سازماندهی کند.	این ماده تکرار ماده (۱۶) قانون حمایت از خانواده بوده و نکته جدیدی در آن قید نشده است. مناسب‌تر است قوه قضائیه موظف به تعیین ضوابط فنی و اجرایی نظارت بر مراکز مشاوره خانواده گردد.	قوه قضائیه موظف است برای پیشگیری از اختلاف و بحران‌های خانوادگی و وقوع طلاق و به منظور اجرای مؤثر ماده (۱۶) قانون حمایت خانواده، نسبت به نظارت فنی و اجرایی امور مراکز مشاوره خانواده (دارای مجوز از مرکز امور مشاوران) که در معیت دادگاه‌های خانواده فعالیت می‌کنند، هماهنگی و سازماندهی لازم را انجام دهد.
ماده (۱۷) - نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران موظف است در موضوع دعاوی خانوادگی، از پلیس تخصصی، با آموزش‌های لازم با اولویت پلیس متأهل متناسب با این مأموریت استفاده کند.	به نظر نمی‌رسد این ماده بتواند تأثیر چشمگیری در کاهش طلاق یا اختلافات خانوادگی ایفا کند و بر این اساس پیشنهاد می‌شود حذف گردد. با این حال در صورت اصرار بر حفظ ماده مناسب‌تر است بر لزوم استفاده از پلیس زن نیز در بررسی دعاوی خانوادگی تأکید شود.	پیشنهاد حذف ماده

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
<p>قوه قضائیه مکلف است در پرونده‌های طلاق، برای مشاورینی که پرونده‌های آنها با انجام مشاوره تخصصی خانواده منجر به صلح بین زوجین می‌شود، براساس تعداد پرونده‌های مختومه، مشوق‌های لازم را در نظر بگیرد.</p>	<p>با توجه به اینکه در حال حاضر براساس قانون حمایت از خانواده مشاورین هنگام طلاق (به‌ویژه طلاق توافقی) موظف به تلاش جهت ایجاد سازش بین زوجین هستند مناسب‌تر است این مشوق برای مشاورین در نظر گرفته شود. علاوه بر این اعطای مشوق به قاضی با اصل بی‌طرفی قاضی نیز در تعارض خواهد بود. پیشنهاد می‌شود به جای قضا، این مشوق برای نهادهای مشاوره‌ای موفق در حل اختلافات خانوادگی در نظر گرفته شود.</p>	<p>ماده (۱۸) - قوه قضائیه مکلف است در پرونده‌های طلاق، برای قضاتی که پرونده‌های آنها منجر به صلح بین زوجین می‌شود، براساس تعداد پرونده‌های مختومه، مشوق‌های لازم را در نظر بگیرد.</p>
<p>تأیید حکم</p>	<p>با توجه به تنوع مواد مخدر و ضرورت به‌روزرسانی آزمایشگاه‌ها و همچنین نقش اعتیاد در وقوع طلاق ماده مذکور مورد تأیید است.</p>	<p>ماده (۱۹) - وزارت بهداشت مکلف است آزمایشگاه‌های مرتبط با سلامت ازدواج و باروری را جهت به‌کارگیری روش‌های دقیق‌تر آزمایشگاهی برای تشخیص اعتیاد به انواع مواد مخدر صنعتی و غیرصنعتی تجهیز کند و اقدامات لازم را جهت ارتقای سطح دانش، تجهیزات و مهارت کارکنان آزمایشگاه‌های مذکور به‌عمل آورد.</p>
<p>تأیید حکم کلی</p>	<p>توجه به این نکته ضروری است که در حال حاضر ذیل قانون «اصلاح قوانین تنظیم جمعیت و خانواده» مصوب سال ۱۳۹۲ به دولت اجازه داده شده مرخصی زایمان مادران را به نه ماه افزایش دهد و همسر آنان نیز از دو هفته مرخصی اجباری (تشویقی) برخوردار شوند. با این حال برخی از دستگاه‌ها و همچنین بخش خصوصی به‌دلیل عدم تأمین بار مالی، این حکم را اجرا نمی‌کنند. راه‌حل اجرای این حکم این است که در بودجه سنواتی ردیف مستقلی جهت جبران اعتبارات مورد نیاز جهت افزایش میزان این مرخصی پیش‌بینی شود.</p>	<p>ماده (۲۰) - مدت مرخصی زایمان برای کارکنان زن در دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب، ۱۳۸۶/۷/۸ بخش‌های غیردولتی و مشمولان قانون کار، ۹ ماه تمام با پرداخت حقوق و فوق‌العاده‌های مرتبط می‌باشد. در صورت درخواست مادر تا دو ماه از این مرخصی در ماه‌های پایانی بارداری قابل استفاده است.</p>
<p>بانوانی که در طول دوران بارداری با تأیید پزشک معالج، از مرخصی استعلاجی استفاده می‌کنند نیز از ۹ ماه مرخصی زایمان بهره‌مند می‌شوند و مدت مرخصی استعلاجی از مرخصی زایمان آنان کسر نمی‌شود.</p>	<p>در متن این ماده به اشتباه ۹ ماه مرخصی شیردهی ذکر شده که عبارت صحیح آن ۹ ماه مرخصی بارداری است.</p>	<p>تبصره «۱» - بانوانی که در طول دوران بارداری با تأیید پزشک معالج، از مرخصی استعلاجی استفاده می‌کنند نیز از ۹ ماه مرخصی شیردهی بهره‌مند می‌شوند و مدت مرخصی استعلاجی از مرخصی شیردهی آنان کسر نمی‌شود.</p>

مواد طرح	اظهار نظر کارشناسی	پیشنهاد اصلاحی مرکز
تبصره «۲»- امنیت شغلی مادران از قبیل حفظ پست سازمانی با اختصاص پست همتراز پس از پایان مرخصی زایمان و در حین شیردهی باید تأمین شود. در این دوران نقل و انتقال و تغییر شغل آنان بدون درخواست خود آنان ممنوع است.	علی‌رغم تأیید کلیات حکم موارد ذیل نیازمند اتخاذ تدابیر مناسب می‌باشد: ۱. مدت زمان دوران شیردهی ذکر نگردیده است. به‌ویژه که در حال حاضر به‌واسطه قانون «کاهش ساعت کاری بانوان شاغل با شرایط خاص» ساعات کاری مادران دارای فرزند زیر ۶ سال از ۴۴ ساعت به ۳۶ ساعت تا ۶ سالگی کودک کاهش یافته است. ۲. با توجه به برخی تغییرات تشکیلاتی در دستگاه‌های اجرایی ممکن است برخی پست‌های سازمانی حذف گردند و یا حتی در مواردی دستگاه اجرایی به شهرهای دیگری انتقال یابند در چنین حالاتی الزامی است که این حکم بلا اثر گردد.	امنیت شغلی مادران از قبیل حفظ پست سازمانی در طول مرخصی زایمان و تا پایان دو سالگی کودک باید تأمین گردد. در این دوران نقل و انتقال و تغییر شغل آنان به استثنای درخواست خود فرد یا تغییر چارت سازمانی ممنوع می‌باشد.
تبصره «۳»- مرخصی زایمان برای وضع حمل‌های دوقلو و بیشتر، دوازده ماه با استفاده از حقوق و فوق‌العاده‌های مرتبط تعیین می‌شود.	همان‌طور که در صدر ماده نیز گفته شد چالش اصلی اجرای افزایش مدت مرخصی زایمان تأمین اعتبار مورد نیاز است. در صورت تأمین اعتبار با توجه به چالش‌های پیش روی خانواده‌های دارای چند قلو حکم مورد تأیید است.	تأیید حکم کلی
تبصره «۴»- به‌منظور حمایت از مادران و مشارکت در مراقبت از نوزاد، پدر پس از زایمان مادر می‌تواند از دو هفته مرخصی با استفاده از حقوق و فوق‌العاده‌های مرتبط بدون کسر از مرخصی استحقاقی و بدون امکان ذخیره‌سازی بهره‌مند شود. برای پدران دارای فرزند دوقلو و بیشتر، این مدت یک ماه می‌باشد.	میزان مرخصی تعیین شده در این تبصره، مغایر با بند «الف» ماده (۱۰۳) قانون برنامه ششم توسعه است و نیاز به دوسوم رأی نمایندگان دارد، با این حال حکم کلی و اختصاص مرخصی برای پدران در راستای مشارکت در مراقبت از نوزاد تأیید می‌گردد. علاوه بر این میزان مرخصی ذکر شده برای پدران دوقلو بسیار زیاد بوده و فضای کاری فرد را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. ازسوی دیگر با توجه اینکه هدف این تبصره مشارکت پدران در مراقبت از نوزاد است این ماده باید به نحوی ذکر شود که شامل حال مادران شاغل (با توجه به حکم کلی ماده) نباشد و تمامی پدران را اعم از اینکه مادر شاغل هست یا خیر، را دربرگیرد.	به‌منظور حمایت از مادران و مشارکت پدران در مراقبت از نوزاد، پدر پس از زایمان مادر (اعم از شاغل و غیرشاغل) می‌تواند از دو هفته مرخصی با استفاده از حقوق و فوق‌العاده‌های مرتبط بدون کسر از مرخصی استحقاقی و بدون امکان ذخیره‌سازی بهره‌مند شود.

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
تأیید حکم کلی	حکم مورد تأیید است. نگاهی به قوانین سایر کشورها نیز نشان می‌دهد برای زنانی که اقدام به پذیرش سرپرستی یک کودک (فرزندخواندگی) یا استفاده از رحم جایگزین و ... می‌کنند نیز مرخصی در نظر گرفته شده است.	تبصره «۵»- مدت مرخصی موضوع این ماده در موارد خاص از قبیل: تولد نوزاد مرده، فوت نوزاد در حین استفاده مادر از مرخصی زایمان، پذیرش سرپرستی، تولد نوزاد توسط مادر میزبان و پذیرنده نوزاد (روش‌های درمان نازایی) برابر آیین‌نامه‌ای است که ظرف مدت ۶ ماه پس از ابلاغ این قانون به پیشنهاد وزارت بهداشت به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.
حذف تبصره	این تبصره به نوعی فضا را برای حذف کلیت ماده فراهم کرده است و مورد تأیید نیست. از آنجایی که حتی در یک دستگاه‌های اجرایی کارکنان، مشمول صندوق‌های بازنشستگی متفاوتی هستند برخورد قانونی متفاوت با افراد موجبات نارضایتی و تبعیض را فراهم خواهد آورد. بر این اساس مناسب‌تر است امتیازات این ماده برای تمامی افراد فارغ از نوع صندوق بازنشستگی ذکر گردد.	تبصره «۶»- در خصوص مشمولان قانون تأمین اجتماعی، پرداخت حقوق دوران مرخصی زایمان مطابق مقررات صندوق‌های بیمه‌ای ذی‌ربط می‌باشد.
کلیه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی موظفند با تقاضای کتبی دانشجویان باردار همراه گواهی پزشک متخصص و متعهد، با مرخصی حداکثر سه نیم‌سال تحصیلی، یک نیم‌سال قبل از زایمان و دو نیم‌سال بعد از زایمان به ازای هر زایمان در سنوات تحصیلی بدون احتساب در سنوات تحصیلی آنان موافقت کنند. تبصره - مادران فرزندان زیر سه سال نیز مشمول مفاد این ماده هستند.	به نظر می‌رسد مدت تعیین شده برای مرخصی زایمان دانشجویان بسیار زیاد تعیین شده، با توجه به اینکه زنان شاغل در ماده قبل تنها از ۹ ماه مرخصی زایمان بهره‌مند بودند مناسب‌تر است بین مرخصی دانشجویان و زنان شاغل به نوعی هماهنگی وجود داشته باشد. به‌ویژه آنکه کلاس‌های آموزشی برخلاف محیط کار انعطاف بیشتری دارند. این نکته از آنجا حائز اهمیت است که در دوره کارشناسی ارشد و دکتری مدت زمان تحصیل بسیار محدودتر از دوره لیسانس است پیشنهاد می‌شود مدت زمان این مرخصی حداکثر سه ترم تحصیلی باشد.	ماده (۲۱)- کلیه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی موظفاند با تقاضای کتبی دانشجویان باردار همراه گواهی پزشک متخصص، با مرخصی حداکثر پنج نیم‌سال تحصیلی، یک نیم‌سال قبل از زایمان و چهار نیم‌سال بعد از زایمان به ازای هر زایمان در کلیه مقاطع تحصیلی بدون احتساب در سنوات تحصیلی آنان موافقت کنند. تبصره- مادران فرزندان زیر سه سال نیز مشمول مفاد این ماده می‌باشند.
پیشنهاد حذف ماده	در این ماده ایراداتی به شرح ذیل وجود دارد که نیازمند اصلاح می‌باشند: ۱. واژگان «بخش عمومی غیردولتی، امکان حضور منعطف و کار نیمه‌حضوری» فاقد تعریف روشن و مشخصی می‌باشند.	ماده (۲۲)- دولت و بخش‌های عمومی غیردولتی و خصوصی مکلفند ضمن اتخاذ شیوه‌های مناسب اشتغال زنان باردار با دارای فرزندان زیر سه سال، امکان حضور منعطف، کاهش ساعات کار موظف، کار نیمه‌حضوری، ایجاد

مواد طرح	اظهار نظر کارشناسی	پیشنهاد اصلاحی مرکز
<p>امتیازات جغرافیایی و اجتماعی خام و تسهیلات لازم از قبیل دسترسی به شبکه‌های ارتباطات مجازی، حضور در جلسات از طریق ویدئو کنفرانس و نیز شیوه دورکاری را فراهم آورند.</p> <p>تبصره «۱» - اشتغال تمام وقت یا پاره وقت مادران در مدت استفاده از مزایای این ماده در سایر مراکز غیر از محل کار اصلی خود، ممنوع است.</p>	<p>۲. طراحان محترم از رویکردهای متنوعی چون دورکاری، کاهش ساعت کاری، کار نیمه حضوری و... به عنوان شیوه‌های مناسب اشتغال زنان باردار یا دارای فرزندان زیر سه سال یاد کرده‌اند. رویکردهایی که نیازمند تعیین سازوکارها و تعاریف دقیق می‌باشند.</p> <p>۳. درخصوص موضوع دورکاری علی‌رغم تأیید و ابلاغ آیین‌نامه اجرایی دورکاری در سال ۱۳۸۹، در دولت دهم این آیین‌نامه به علت چالش‌هایی چون فراهم نبودن زیرساخت‌های فنی، کاهش میزان بهره‌وری دستگاه‌های اجرایی و... لغو گردید. مشکلاتی که به نظر نمی‌رسد مرتفع شده باشند. بدین ترتیب به نظر نمی‌رسد شرایط موجود کشور محیای اجرای احکام این ماده باشد.</p> <p>به نظر می‌رسد تنها رویکرد «کاهش ساعت کار موظف» قابلیت اجرایی خواهد داشت که در این زمینه مجلس در سال ۱۳۹۵ «قانون کاهش ساعات کاری بانوان شاغل دارای شرایط خاص» را به تصویب رسانده است.</p>	
<p>تبصره «۲» - بانوان باردار و مادران شیرده پس از پایان مرخصی زایمان، در صورت تقاضا می‌توانند تا پایان دوسالگی کودک از مرخصی بدون سقف یا خدمت غیر تمام وقت براساس قانون نحوه اجرای قانون مربوط به خدمت نیمه وقت بانوان مصوب ۱۳۶۲/۹/۱۰ و قانون الحاق یک تبصره به قانون راجع به خدمت نیمه وقت بانوان استفاده نمایند. در موارد استثنا که استفاده از وضعیت مذکور امکانپذیر نباشد، بر حسب تصمیم وزیر یا بالاترین مقام دستگاه ذی‌ربط تعیین تکلیف می‌گردد.</p>	<p>از آنجا که این موضوع ممکن است در برخی شغل‌ها تأثیر قابل توجهی در کیفیت ارائه خدمات به وجود آورد، به نظر می‌رسد نیازمند تدوین آیین‌نامه متناسب با شرایط شغلی مختلف و یا منوط به دریافت رضایت مقامات مافوق دستگاه اجرایی باشد.</p> <p>علاوه بر این عبارات «مادر باردار» در صدر ماده با توجه به محتوای ماده و مرتبط بودن آن با بعد از پایان مرخصی بارداری بی معناست.</p>	<p>دولت مکلف است شرایط و ضوابط امکان استفاده مادران شاغل پس از پایان مرخصی بارداری تا پایان دو سالگی کودک را براساس قانون «نحوه اجرایی قانون مربوط به خدمت نیمه وقت بانوان» مصوب ۱۳۶۲/۹/۱۰ به تصویب رساند.</p>
<p>ماده (۲۳) - کلیه صندوق‌های بیمه و بازنشستگی مکلفند در صورت تمایل مادران شاغل دارای سه فرزند به بالا، با حداقل دو سال سابقه کار مفید از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، آنها را با همان میزان سنوات، بدون رعایت</p>	<p>با توجه به افزایش سطح هرم سنی جمعیت ایران در طی ۲۰ سال آینده و افزایش سالمندان کشور، صندوق‌های بازنشستگی با جمعیت کثیری از بازنشستگان روبه‌رو خواهند بود که مطابق</p>	<p>پیشنهاد حذف ماده</p>

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
	<p>قانون‌های مربوط به صندوق حداقل با ۲۰ سال در شرایط عادی، اقدام به بازنشسته نمودن فرد و برقراری مستمری بازنشستگی می‌نمایند. لذا تصویب این ماده نه تنها از لحاظ بیمه‌ای منطقی به نظر نمی‌رسد، بلکه از لحاظ حقوقی نیز بار مالی مضاعفی بر دوش صندوق‌های بازنشستگی ایجاد می‌کند و در صندوقی مانند صندوق بازنشستگی کشوری که از طریق بودجه عمومی تأمین مالی می‌گردد، ایجاد این قبیل قوانین بار مالی و تعهدات بسیاری را برای دولت به همراه دارد.</p>	<p>شرط سنوات تعیین شده در قانون مدیریت خدمات کشوری و قانون تأمین اجتماعی و سایر مقررات مرتبط بازنشسته نمایند.</p>
<p>دولت مکلف است مادران را طی دوران بارداری و بعد از آن تا سه سال و کودکان را تا سن سه سالگی، در صورتی که فاقد پوشش بیمه درمان باشند، به تشخیص سازمان بیمه سلامت و براساس آزمون وسع، تحت پوشش حمایت‌های بیمه درمانی پایه قرار دهد.</p>	<p>با توجه به بند «الف» ماده (۷۰) قانون برنامه ششم توسعه، کلیه آحاد جامعه باید تحت پوشش بیمه درمانی قرار گیرند. بر این اساس چنانچه این ماده بخواهد به‌عنوان یک قانون دائمی مد نظر قرار گیرد، مناسب‌تر است براساس آزمون وسع و سطح درآمدی خانواده‌ها تنظیم گردد، زیرا فقدان بیمه لزوماً به معنی سطح درآمدی پایین نیست. برخی از افراد با سطوح بالای درآمدی نیز وجود دارند که تحت پوشش هیچ نوع بیمه‌ای قرار ندارند. این درحالی است که افراد با دهک‌های درآمدی پایین‌تر فاقد بیمه‌ای، شرایط و استحقاق بیشتری در برخورداری از این حمایت را دارا هستند. با توجه به اصول بیمه‌ای و موضوع مشارکت بیمه‌شده در برخورداری از خدمات بیمه‌ای، به نظر می‌رسد در این ماده باید سطح درآمدی افراد قید شده تا افراد نیازمند مشمول آن گردند.</p>	<p>ماده (۲۴) - دولت مکلف است کلیه مادران را طی دوران بارداری و بعد از آن تا سه سال و کودکان را تا سن سه سالگی، در صورتی که فاقد پوشش بیمه درمان باشند، تحت حمایت‌های بیمه درمانی پایه قرار دهد.</p>
<p>دولت مکلف است سبد تغذیه رایگان ماهیانه را به مادران باردار و یا دارای فرزند زیر سه سال تحت پوشش نهادهای حمایتی و همچنین مادران و فرزندان زیر سه سال</p>	<p>مرکز آمار ایران (۱۳۹۵) هزینه دهک چهارم را به‌صورت میانگین ۳ میلیون و پانصد هزار تومان اعلام کرده است. بر اساس این اکثریت کارکنان زن دستگاه‌های اجرایی به شرط باردار بودن و یا دارا بودن فرزند زیر سه سال مشمول این حکم می‌گردند. بدین ترتیب با</p>	<p>ماده (۲۵) - دولت مکلف است سبد تغذیه رایگان ماهانه را به تشخیص وزارت بهداشت، به مادران باردار و یا دارای فرزند زیر سه سال برای حداقل چهار دهک جمعیت درآمدی پایین و نیازمند اختصاص دهد.</p>

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
<p>ساکن در مناطق محروم بر اساس آزمون وسع اختصاص دهد.</p> <p>تبصره - فهرست مناطق محروم و کمتر توسعه یافته با همکاری وزارت کشور، سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.</p>	<p>توجه به اینکه این ماده در بردارنده گروه کثیری از جمعیت می‌گردد و همچنین با توجه به اینکه نحوه احصای درآمد خانوار و دهک‌بندی آن در کشور به علت فقدان یک سامانه رصد جامع و منسجم، مبتنی بر خوداظهاری است و بر اساس این نمی‌توان به طور قطع گفت درآمد خانوار در چه سطحی است پیشنهاد می‌گردد اختصاص سبد تغذیه رایگان مبتنی بر شاخص‌ها واقعی و قابل رصد صورت پذیرد.</p>	
<p>دولت مکلف است سازوکار اجرایی ارائه تخفیف‌های مالیاتی را به خانواده دارای فرزند به تناسب تعداد فرزندان و میزان درآمد خانوار فراهم نماید.</p>	<p>در بسیاری از کشورها به دلیل وجود پایه مالیات بر مجموع درآمد خانوار (Personal Income Tax)، مالیات دریافتی از خانوارها متناسب با تعداد اعضای خانوار، تعداد افراد شاغل خانوار و ... تعیین می‌شود؛ علاوه بر این در این کشورها خانوارها دارای هزینه‌های قابل قبول مالیاتی مانند هزینه درمان و آموزش و ... می‌باشند. با توجه به اینکه در کشور ما این پایه مالیاتی وجود ندارد، اجرایی شدن این ماده در حاله‌ای از ابهام قرار دارد. برای اجرای این ماده باید سازوکار اجرایی آن از جمله چگونگی دریافت اطلاعات از خانوارها یا شخص ثالث، صحت‌سنجی اطلاعات دریافتی، میزان تخفیف مالیاتی متناسب با تعداد فرزندان، ضمانت اجرایی لازم و ... تعیین شود که نیازمند قانون مشخص و مستقل با توجه به تمامی ابعاد مسئله می‌باشد. علاوه بر این، به دلیل تشدید کسری بودجه در سال‌های اخیر خصوصاً در سال جاری باید جبران کاهش درآمد از این محل بررسی شود چراکه در غیر این صورت کشور دچار کسری بودجه شدیدتر می‌شود که طبعاً این مسئله در کنار دیگر مسائل اقتصاد کلان خود موجب بی‌اثر کردن هدف این ماده می‌گردد. علاوه بر این حکم این ماده مغایر با بند «الف» ماده (۶) قانون برنامه ششم توسعه است.</p>	<p>ماده (۲۶) - به منظور رعایت عدالت مالیاتی و تشویق تشکیل خانواده و افزایش باروری، دولت مکلف است برای شاغلان دارای سه فرزند به بالا، تخفیف‌های مالیاتی متناسب را در نظر بگیرد.</p>

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
<p>با هدف تحقق سیاست‌های کلی نظام در موضوع جمعیت و خانواده، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری کشور را ملزم کند به اندازه سهم خود از مجموع کلیه منابع در اختیار قرض‌الحسنه پس‌انداز و قرض‌الحسنه جاری، در پرداخت «تسهیلات قرض‌الحسنه تولد فرزند» مشارکت نمایند. مبلغ این تسهیلات در سال نخست اجرای این قانون برابر فرزند اول پنجاه میلیون (۵۰،۰۰۰،۰۰۰) ریال، فرزند دوم صد میلیون (۱۰۰،۰۰۰،۰۰۰) ریال و فرزند سوم به بعد صد و پنجاه میلیون (۱۵۰،۰۰۰،۰۰۰) ریال با دوره بازپرداخت دوساله خواهد بود. بانک مرکزی موظف است این مبلغ را هرساله حداقل به میزان نرخ تورم مصرف‌کننده افزایش دهد.</p>	<p>یکی از مصارف مناسب برای منابع قرض‌الحسنه از جهت اینکه غیرقابل جعل و قابل راستی‌آزمایی است، تولد فرزند است. همچنین این تسهیلات می‌تواند برای فرزندان دوم و سوم بیشتر باشد.</p>	<p>ماده (۲۷) - دولت مکلف است، وام قرض‌الحسنه فرزند را به ازای تولد هر یک از فرزندان سوم به بعد از طریق بانک‌های عامل، به سرپرست خانواده پرداخت نماید. تبصره - میزان وام و شرایط بازپرداخت آن در آیین‌نامه اجرایی تعیین و هر ساله در قانون بودجه سنواتی منظور می‌گردد.</p>
<p>تأیید حکم کلی</p>	<p>در صورت تعیین سازوکارهای تأمین منابع مالی و رفع ایراد مغایرت با اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی حکم و تبصره ذیل آن مورد تأیید است.</p>	<p>ماده (۲۸) - دولت مکلف است به کارکنانی که از تاریخ ابلاغ این قانون فرزندان دوم به بعد ایشان به دنیا می‌آید، پنجاه درصد (۵۰٪) بیشتر از فرزند قبلی حق اولاد پرداخت نماید.</p>
<p>پیشنهاد حذف تبصره</p>	<p>در شرایطی که والدین، هر دو (زن و مرد) شاغل باشند در این صورت دو حق اولاد به خانواده پرداخت می‌گردد که علاوه بر تحمیل بار مالی سنگین به دولت عادلانه نیز نخواهد بود. علاوه بر این براساس بند «۴» ماده (۶۸) قانون خدمات کشوری زنان شاغل یا بازنشسته که دارای همسر نبوده یا همسر آنها معلول یا از کارافتاده کلی باشد یا خود متکفل هزینه فرزندان باشند امکان بهره‌مندی از حق عائله و اولاد را دارا هستند.</p>	<p>تبصره - دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری موظفند از تاریخ ابلاغ این قانون به کارکنان زن شاغل حق اولاد پرداخت کنند.</p>

مواد طرح	اظهار نظر کارشناسی	پیشنهاد اصلاحی مرکز
<p>ماده (۲۹) - دولت مکلف است فقط برای یک بار به دخترانی که زیر بیست سال و پسرانی که زیر بیست و دو سال ازدواج دائم می‌کنند، هدیه ازدواج پرداخت کند، میزان و نوع هدیه در آیین‌نامه اجرایی تعیین و هرساله در قانون بودجه سنواتی منظور می‌گردد.</p>	<p>با توجه به تکلیف ماده (۱۰۲) قانون برنامه ششم توسعه مبتنی بر کاهش میانگین سن ازدواج به میزان ده درصد نسبت به سال پایه و نظر به اینکه سازمان ثبت احوال کشور میانگین سن ازدواج را در سال ۱۳۹۶ برای دختران ۲۴ و برای پسران ۲۶ سال گزارش نموده، مناسب‌تر است هدیه ازدواج به دخترانی که زیر بیست و یک سال و پسرانی که زیر بیست و چهار سال ازدواج می‌کنند تعلق یابد. با این حال تأمین بار مالی اجرای این ماده چالش اصلی پیش‌رو است.</p>	<p>دولت مکلف است فقط برای یک بار به دختران و پسرانی که هم‌راستا با بند «الف» ماده (۱۰۲) برنامه ششم توسعه، ازدواج دائم می‌کنند، هدیه ازدواج پرداخت کند، سن مناسب ازدواج، میزان و نوع هدیه در آیین‌نامه اجرایی تعیین و هرساله در قانون بودجه سنواتی منظور می‌گردد.</p>
<p>ماده (۳۰) - وزارت بهداشت موظف است برنامه‌ها و اقدامات لازم را برای برخورداری همه زوج‌های فاقد فرزند از برنامه‌های غربالگری ناباروری، حداکثر تا دو سال پس از ازدواج انجام دهد.</p> <p>تبصره - نحو، حمایت سازمان‌های بیمه‌گر پایه از کلیه خدمات دارویی، پاراکلینیکی و روش (تکنیک‌های باروری برای زوج‌های نابارور در بخش سرپایی و بستری در مراکز دولتی که براساس راهنمایی‌های بالینی ابلاغ شده توسط وزارت بهداشت صورت می‌گیرد، مطابق آیین‌نامه‌ای است که به پیشنهاد وزارتخانه‌های بهداشت و تعاون و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیئت وزیران می‌رسد. اعتبارات مورد نیاز این ماده، ذیل اعتبارات وزارت تعاون ضمن ردیف مستقل در بودجه سنواتی منظور می‌شود.</p>	<p>با توجه به اینکه در حال حاضر درمان‌های ناباروری تحت پوشش حمایت‌های بیمه‌ای قرار ندارند و حمایت از زوجین نابارور به‌عنوان افرادی که خواهان فرزند هستند اما قادر به فرزنددار شدن نمی‌باشند می‌تواند نقش مهمی در افزایش فرزندآوری در جامعه ایفا می‌کند تصویب این حکم الزامی است.</p> <p>با این حال با توجه به کلی بودن حکم مناسب‌تر است در این زمینه حکم دقیق‌تری نگاشته شود و موضوع درمان ناباروری در اولویت قرار گیرد البته سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی نیز باید به سازمان برنامه بودجه تغییر کند. از سوی دیگر با توجه به هدف طرح یعنی افزایش فرزندآوری به حداقل ۲/۵ فرزند، ناباروری ثانویه نیز باید تحت پوشش بیمه قرار گیرد.</p>	<p>وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی موظفند از طریق شورای عالی بیمه سلامت، ظرف مدت ۱ سال اقدامات لازم را جهت تعریف خدمات دارویی، پاراکلینیک و عمل‌های ابتدایی و پیشرفته ناباروری را در بسته خدمات پایه بیمه‌های سلامت انجام دهند. همه بیماران نابارور اعم از مبتلایان به ناباروری اولیه و ثانویه مشمول دریافت خدمات ناباروری مورد اشاره این بند خواهند بود.</p> <p>تبصره - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است اقدامات لازم را برای افزایش مراکز تخصصی درمان ناباروری و همچنین افزایش ظرفیت پذیرش دانشجویان رشته فلوشیپ ناباروری و جنین‌شناسی انجام دهد.</p>

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
تأیید حکم کلی	با توجه به ضرورت فرهنگ‌سازی در این زمینه به‌ویژه در خصوص مراقبت‌های ضروری دوران بارداری، لزوم مراجعه به ماما جهت زایمان طبیعی و ... این حکم مورد تأیید است. با این حال با توجه به اینکه تعریف عبارت «باروری سالم» مبتنی بر تعریف سازمان جهانی بهداشت، به معنی باروری «مسئولانه»، «آگاهانه» و «آزادانه» است و نظر به چالش برانگیز بودن این عنوان و امکان سوء برداشت از آن، پیشنهاد می‌شود عبارت «باروری سالم» حذف گردد.	ماده (۳۱) - وزارت بهداشت و سازمان صدا و سیما موظفند با همکاری سایر مراکز ذی‌ربط به‌منظور حفظ سلامت مادر و کودک و افزایش بارداری و فرزندآوری سالم، نسبت به فرهنگ‌سازی و آموزش مناسب در ارتباط با اصول باروری سالم، سلامت بارداری، زایمان طبیعی و ایمن و پرهیز از سزارین غیرضروری، پیشگیری از ناباروری، اختلالات ژنتیکی، بیماری‌های متابولیک و نظایر آن اقدام نمایند.
وزارت بهداشت و وزارت تعاون موظف هستند به‌منظور افزایش زایمان طبیعی و تسهیل فرایند آن و در جهت پرهیز از سزارین غیرضروری استفاده از خدمات مستمر ماما را تحت پوشش خدمات بیمه‌ای قرار دهند.	موضوع این تبصره ارتباطی به اصل ماده ندارد. علاوه بر این به‌نظر می‌رسد ماده تا حدودی مبهم تنظیم شده است. شایان ذکر است در حال حاضر یکی از بسته‌های طرح تحول سلامت حمایت از زایمان طبیعی و کاهش زایمان به روش سزارین است. اگرچه سیاست ممانعت از انجام زایمان به روش سزارین در مواقع غیرضروری برای سلامت مادر و کودک امری مهم و ضروری است اما در این ماده مشخص نیست در صورتی که به تشخیص پزشک، مادر قادر به انجام زایمان طبیعی نباشد آیا مشمول حمایت بیمه‌ای می‌گردد یا نه؟ مناسب‌تر است به منظور گسترش زایمان طبیعی استفاده از خدمات ماما در این فرایند تحت حمایت نظام‌های بیمه‌گر قرار گیرد.	تبصره - وزارت بهداشت موظف است برای افزایش زایمان‌های طبیعی و تسهیل آن و پرهیز از سزارین‌های غیرضروری اقدامات لازم از جمله خدمات بیمه‌ای ارائه دهد.
تأیید حکم	تأیید	ماده (۳۲) - وزارت بهداشت موظف است در اجرای تحقق اصل بیست‌ونهم قانون اساسی، اقدامات لازم را جهت ترویج و افزایش پوشش مراقبت ویژه از بارداری‌های پرخطر با رویکرد ارتقای نرخ باروری کل به مرحله اجرا درآورد.
تأیید حکم	با فصل نهم قانون مدیریت خدمات کشوری مطابقت دارد لذا حکم مورد تأیید است.	ماده (۳۳) - وزارت بهداشت، موظف است با رویکرد افزایش جمعیت و تأکید بر اثرات مثبت بارداری و فواید فرزندآوری، حداکثر تا دو سال پس از ابلاغ این قانون، نسبت به تکمیل، تربیت و بازآموزی ارائه‌دهندگان آموزش‌ها اقدام نماید.

مواد طرح	اظهار نظر کارشناسی	پیشنهاد اصلاحی مرکز
تبصره «۱»- وزارت بهداشت با همکاری حوزه علمیه موظف است حداکثر ظرف سه ماه پس از ابلاغ این قانون، برنامه جامع کاهش سقط جنین را تهیه کند و پس از تصویب در شورای عالی سلامت اجرا نماید.	اگرچه این تبصره جزء وظایف ذاتی وزارت بهداشت تلقی می‌گردد با این حال کلیت آن مورد تأیید است.	تأیید حکم
تبصره «۲»- وزارت بهداشت موظف است با مشارکت سایر دستگاه‌ها و نهادها، ضمن فراهم نمودن برخورداری همه گروه‌های هدف از مراقبت‌های استاندارد در باروری اعم از مراقبت‌های پیش از بارداری و ضمن بارداری، به منظور کاهش میانگین فاصله ازدواج تا تولد فرزند اول و فرزندآوری‌های بعدی با حفظ سلامت مادر و کودک، اقدامات لازم را انجام دهد.	به نظر می‌رسد این مسئله عمدتاً وظیفه نهادهای فرهنگی به‌ویژه صدا و سیما است نه وزارت بهداشت، زیرا کاهش میانگین فاصله ازدواج تا تولد فرزند اول و همچنین فرزندهای بعدی عمدتاً نیازمند فرهنگ‌سازی است.	دستگاه‌های فرهنگی کشور موظف هستند با مشارکت وزارت بهداشت به منظور کاهش میانگین فاصله ازدواج تا تولد فرزند اول و فرزندآوری‌های بعدی با حفظ سلامت مادر و کودک، اقدامات تبلیغی و رسانه‌ای لازم را انجام دهند.
ماده (۳۴)- وزارت بهداشت موظف است به منظور تأمین، حفظ و ارتقای سلامت نوزادان و مادران باردار، طی پنج سال از زمان ابلاغ این قانون، کلیه مراکز ارائه خدمات بهداشتی، درمانی و بیمارستان‌ها را به خدمات اورژانسی متناسب با نوزادان و مادران باردار مجهز نماید.	با توجه به محدودیت منابع مالی پیشنهاد می‌شود، تجهیز مراکز بهداشتی درمانی به خدمات اورژانس نوزاد و مادر باردار با اولویت مناطق محروم صورت پذیرد.	وزارت بهداشت موظف است به منظور تأمین، حفظ و ارتقای سلامت نوزادان و مادران باردار، طی پنج سال از زمان ابلاغ این قانون مراکز ارائه خدمات بهداشتی، درمانی و بیمارستان‌ها را با اولویت مناطق محروم به خدمات اورژانسی متناسب با نوزادان و مادران باردار مجهز نماید.
ماده (۳۵)- وزارت بهداشت با رعایت موازین شرعی مجاز است برای روشن شدن علت مرگ‌های نامشخص مادر، جنین و نوزاد، به منظور پیشگیری و کاهش مرگ و میر مادران، جنین و نوزادان پس از اخذ مجوز از مراجع قضایی، نسبت به کالبد شکافی در مراکز تعیین شده تحت نظارت پزشکی قانونی اقدام نماید.	با توجه به اینکه این مسئله جزء وظایف ذاتی وزارت بهداشت است ضرورت ندارد.	پیشنهاد حذف ماده
ماده (۳۶)- به منظور ارتقای کیفیت جمعیت، ظرف یک‌سال پس از ابلاغ این قانون، ستاد ملی راهبردی رشد و تکامل دوران ابتدای کودکی (از انعقاد نطفه تا هشت سالگی) به منظور تدوین برنامه جامع و سند ملی رشد و تکامل	با توجه به توضیحات جامع ارائه شده در ماده (۳۹) فاقد وجاهت می‌باشد. در حقیقت این ستاد جزء اجزا و زیرمجموعه‌های شورای عالی	پیشنهاد حذف ماده

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
	<p>جمعیت است بر این اساس باید شورا در ابتدا شکل گیرد و سپس مستقلاً خود در خصوص اجزای زیرمجموعه و ضرورت آن نظر دهد. علاوه بر این در ماده (۳۹) مرکز با کلیت شکل‌گیری چنین شورایی مخالفت کرده است.</p>	<p>دوران ابتدای کودکی و همچنین ساختار اجرایی آن با محوریت وزارتخانه‌های بهداشت، آموزش و پرورش و تعاون، زیر نظر شورای عالی جمعیت، ایجاد می‌گردد.</p>
پیشنهاد حذف ماده	<p>بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، سن تعلیم و تربیت رسمی ۵ سالگی است، اما سن افراد لازم‌التعلیم طبق قانون مشخص می‌شود. هم‌اکنون آموزش پیش‌دبستانی در مناطق کمتر برخوردار به صورت دولتی و رایگان ارائه می‌شود، اما در سایر مناطق که بیشترین حجم را به خود اختصاص داده است به صورت غیردولتی ارائه می‌شود. رایگان کردن آموزش پیش‌دبستانی از یک سو باعث بالارفتن هزینه‌های دولت خواهد شد و از سوی دیگر وزارت آموزش و پرورش باید برای این سطح از خدمات آموزشی، نیروی انسانی بیشتری را جذب نماید.</p> <p>از این رو ماده (۳۷) مغایر اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی بوده و راهکار جبران آن نیز مشخص نشده است.</p> <p>اگرچه در اهمیت و نقش ترویج و تعمیم آموزش پیش‌دبستانی به‌ویژه برای مناطق محروم و دوزبانه هیچ تردیدی وجود ندارد و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در راهکار ۱-۵ به این موضوع پرداخته است؛ همچنین رایگان کردن پیش‌دبستانی با توجه به هزینه‌های بالای تحصیل در سبد خانوار نقش مهمی بر بهبود پوشش کامل تحصیلی، جلوگیری از ترک تحصیل و بازماندگی از آن دارد با این حال به نظر می‌رسد این مسئله باید در طرحی مستقل و با توجه به تمامی ابعاد و چالش‌های آن دیده شود نه در این طرح.</p>	<p>ماده (۳۷) - به منظور برخورداری کودکان از برنامه رشد و تکامل دوران کودکی، سن آموزش و پرورش رایگان برای کودکان از ۶ سال تمام به پنج سال تمام با احتساب پیش‌دبستانی کاهش می‌یابد.</p>

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
پیشنهاد حذف ماده	<p>تعدد شوراهای عالی در کشور (به عنوان یک نوع از نهادهای تصمیم‌گیری شورایی) چالش‌های متعددی را در نظام تصمیم‌گیری کشور ایجاد کرده است. ناکارآمدی نظام شورایی در پیشبرد امور، اختلال در فرایندهای تصمیم‌گیری و سیاستگذاری، مهم‌تر از همه عدم امکان نظارت‌پذیری بخشی از چالش‌های این نوع از نهادها هستند؛ از این رو ایجاد شورای عالی جدید در صورتی که ضرورت بسیار بالایی وجود نداشته باشد به هیچ وجه توصیه نمی‌شود. به علاوه، برای ایجاد شورای عالی در نظام تصمیم‌گیری فعلی اولاً باید دقت زیادی به خرج داده شود تا در حد امکان تعارض‌ها و تزاخم‌ها با سایر ارکان تصمیم‌گیری به حداقل برسد و ثانیاً نیاز است جهت رسیدن به اهداف و جلوگیری از تفاسیر متعدد، تعریف کار و شرح وظایف مشخصی برای شورا مشخص شود. در مواد (۳۸) و (۳۹) طرح فوق اولاً ضرورت ایجاد چنین شورایی در کنار شوراهای سابق محل تردید است و ثانیاً اهداف و سازوکارهای آن از شفافیت و صراحت لازم برخوردار نیست. به عنوان مثال یکی از آسیب‌های ناکارآمدی شوراهای عالی، وجود اهداف متنوع در سطوح مختلف کارکردی ذکر می‌شود که در ماده (۳۸) نیز از سیاستگذاری جامع تا هماهنگی بین بخشی و ارزیابی عملکرد و بسیج ملی به عهده این شورا گذاشته شده است. ضمناً باید توجه داشت که براساس تجربه موجود، شورای عالی با ریاست رئیس‌جمهور امکان تشکیل جلسات منظم نخواهد داشت لذا طبیعی است که اهداف متعدد ذکر شده به ثمر نرسد.</p>	<p>ماده (۳۸) - به منظور سیاستگذاری جامع، هدایت، ایجاد هماهنگی بین‌بخشی، نظارت کلان بر برنامه‌ها، اقدامات و ارزیابی عملکرد مربوط به وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط و نهادهای عمومی و نیز بسیج ملی برای جلب مشارکت فراگیر در تحقق سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، شورای عالی جمعیت با ترکیب زیر تشکیل می‌شود:</p> <ol style="list-style-type: none">۱. رئیس‌جمهور (رئیس شورا)۲. رئیس قوه قضائیه۳. مدیر حوزه علمیه۴. نماینده ولی‌فقیه (در صورت معرفی)۵. رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور۶. معاون رئیس‌جمهور و رئیس مرکز امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری۷. وزیر بهداشت، علوم، آموزش و پرورش، ورزش و جوانان، تعاون، فرهنگ و کشور۸. دبیر شورای عالی۹. رئیس مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور (دبیر شورا)۱۰. رئیس شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده شورای عالی۱۱. رئیس صدا و سیما۱۲. رؤسای کمیسیون‌های بهداشت و درمان، فرهنگی، اجتماعی و قضایی و حقوقی مجلس۱۳. سه نفر از صاحب‌نظران مسائل جمعیتی با تصویب شورای عالی جمعیت با حکم رئیس‌جمهور <p>تبصره - در صورت عدم حضور اعضا، حضور نمایندگان ایشان ضروری است</p>

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
<p>پیشنهاد حذف ماده</p>	<p>در خصوص ماده مذکور ایرادات ذیل مطرح هستند:</p> <p>۱. تشکیل دبیرخانه شورای عالی جمعیت در نهاد ریاست جمهوری با توجه به ظرفیت کنونی و تعدد وظایف نهاد، تحقق اهداف شورای عالی جمعیت را با مخاطرات جدی مواجه می‌نماید.</p> <p>۲. ایجاد ساختار جدید (مرکز مدیریت جمعیت) که نیازمند تخصیص پست سازمانی و بالطبع گسترش تشکیلات دولت است مخالف بند «الف» ماده (۲۸) برنامه ششم توسعه و سایر سیاست‌های مرتبط با کوچک‌سازی و چابک‌سازی دولت (اعم از سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، سیاست‌های کلی نظام اداری و برنامه اصلاح نظام اداری) است.</p> <p>۳. ساختار تشکیلاتی و وظایف ستاد و کارگروه‌های تخصصی شوراهای عالی غالباً با توجه به نیازمندی‌ها، مقدرات و الزامات توسط دبیرخانه تهیه و به تصویب می‌رسد. موضوعی که در این ماده محل ابهام است. به‌عنوان مثال در ماده (۳۶) پیشنهادی طراحان محترم تشکیل ستاد ملی راهبری رشد و تکامل را بدون در نظر گرفتن ملاحظات مطرح شده است.</p> <p>۴. تبصره «۳» مؤید آن است که طراحان محترم خود بر تداخل وظایف دستگاه‌های اجرایی و نهادها در خصوص طرح آگاهی دارند.</p>	<p>ماده (۳۹) - برای انجام امور دبیرخانه، پیگیری مصوبات شورای عالی جمعیت، انجام آمایش و پایش مستمر جمعیتی، تدوین برنامه‌های اجرایی و اقدامات لازم در راستای سیاست‌های جمعیتی و تقسیم کار ملی، مرکز مدیریت جمعیت در نهاد ریاست جمهوری تشکیل می‌گردد. رئیس این مرکز توسط شورای عالی جمعیت انتخاب می‌گردد.</p> <p>تبصره «۱» - ترکیب اعضای معاونت‌های کارگروه‌های ساختار تشکیلاتی و شرح وظایف مرکز مدیریت جمعیت توسط رئیس مرکز تهیه و جهت تصویب به شورای عالی جمعیت ارائه می‌گردد.</p> <p>تبصره «۲» - کلیه دستگاه‌ها و نهادهایی که در این قانون و سایر قوانین ذی‌ربط دارای تکلیف قانونی می‌باشند، موظف به پاسخگویی به مرکز مدیریت جمعیت جهت ارائه گزارش به مجلس شورای عالی جمعیت و سایر مراجع ذی‌صلاح می‌باشند.</p> <p>تبصره «۳» - وظایف و اختیارات این مرکز و شورای عالی جمعیت نافی وظایف و اختیارات دستگاه‌های اجرایی و نهادهایی که دارای تکالیف معین در این قانون هستند، نمی‌باشد و دستگاه‌های ذی‌ربط علاوه بر وظایف خود، مکلف به اجرای برنامه‌های مصوب این مرکز می‌باشند.</p>
<p>کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۲۹) قانون برنامه ششم توسعه، مشمولان قانون کار و تأمین اجتماعی و کلیه دستگاه‌هایی که مشمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است و حوزه‌های علمیه خواران مکلفند در محل</p>	<p>ضمن تأیید کلیت حکم با توجه به اینکه تعداد قابل توجهی از محیط‌های کاری از جمله شهرک‌ها و نواحی صنعتی، کارخانجات و کارگاه‌های بزرگ تولیدی، فرودگاه‌ها، ایستگاه‌های راه‌آهن، پایانه‌های مسافری و مراکز حمل بار، گورستان‌ها، انبارهای بزرگ کالا، سردخانه‌ها و سیلوها و ... در خارج از محدوده‌های شهری و حریم آن واقع شده‌اند و در بیشتر موارد فعالیت آنها همراه با تولید</p>	<p>ماده (۴۰) - کلیه دستگاه‌های اجرایی دولتی و غیردولتی، مشمولان قانون کار و تأمین اجتماعی و کلیه دستگاه‌هایی که مشمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است و حوزه‌های علمیه خواران مکلفند در محل خدمت کارکنان خود با نزدیک به آن، از طریق مشارکت بخش خصوصی، اقدام به راه‌اندازی و تأمین مهدکودک نمایند.</p> <p>تبصره - مهدکودک باید مجهز به امکانات نگهداری از شیرخواران تا کودکان</p>

مواد طرح	اظهار نظر کارشناسی	پیشنهاد اصلاحی مرکز
زیر پنج سال باشد.	آلودگی صوتی است و از مهم‌ترین کانون‌های منابع آلاینده‌های هوا به‌شمار می‌روند، شایسته است به‌منظور حفظ سلامت و ایمنی خردسالان و نوزادان و همچنین پایبندی به اصول تفکیک مقیاس و سطوح عملکردی کاربری‌های شهری، احداث مهدهای کودک مطابق با حفظ استانداردهای سازمان بهزیستی صورت پذیرد.	خدمت کارکنان خود با نزدیک به آن، از طریق مشارکت بخش خصوصی، اقدام به راه‌اندازی و تأمین مهدکودک نمایند. تبصره «۱» - مهدکودک باید مجهز به امکانات نگهداری از شیرخواران تا کودکان زیر پنج سال باشد. تبصره «۲» - حفظ قوانین و استانداردهای احداث مهدکودک در این زمینه ضروری است.
ماده (۴۱) - به‌منظور حسن اجرای این قانون و انجام تکالیف دستگاه‌های اجرایی و کمک به سایر نهادهای غیردولتی ذی‌ربط، دولت مکلف است ردیف‌های اعتباری مناسب را در بودجه‌های سنواتی منظور نماید.	حکم این ماده از جهت تحدید اختیار دولت در تهیه بودجه سنواتی مغایر اصل پنجاه‌ودوم قانون اساسی است.	حذف پیشنهاد
ماده (۴۲) - کلیه دستگاه‌های اجرایی کشور مکلفند ظرف مدت ۶ ماه پس از ابلاغ این قانون نسبت به بازنگری مقررات و آیین‌نامه‌های مرتبط، در جهت افزایش فرزندآوری اقدام و گزارش عملکرد خود را به مجلس و نهادهای ذی‌ربط ارائه نمایند.	اگرچه قانون «اصلاح قوانین تنظیم جمعیت و خانواده» مصوب سال ۱۳۹۲ کلیه محدودیت‌های مرتبط با فرزندآوری را لغو نموده است با این حال با توجه به عدم نسخ صریح تمامی قوانین موجود، برخی از محدودیت‌های تعداد فرزندان در حال حاضر اجرا می‌گردد بر این اساس لازم است قانونگذار به‌صورت مشخص این قوانین را نسخ کند نه اینکه به‌صورت کلی آن را واگذار به دولت نماید.	به‌موجب این قانون، قانون تنظیم خانواده و جمعیت مصوب ۱۳۷۲/۲/۲۶ و قانون اصلاحیه آن مصوب ۱۳۸۸/۲/۲۲ و همچنین کلیه قوانین، ضوابط و دستورالعمل‌های مشوق کاهش فرزندآوری و اعمال‌کننده محدودیت در ارائه خدمات رفاهی براساس تعداد فرزند از قبیل محدودیت‌های بند «۴» ماده (۶۸) قانون خدمات کشوری، ماده (۸۶) قانون تأمین اجتماعی، ماده (۸) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت و ... به‌علت مغایرت با سیاست‌های کلی نظام، غیرقابل اجرا بوده و نسخ می‌شود. علاوه بر این کلیه

پیشنهاد اصلاحی مرکز	اظهار نظر کارشناسی	مواد طرح
دستگاه‌های اجرایی کشور مکلفند ظرف مدت ۶ ماه پس از ابلاغ این قانون نسبت به بازنگری مقررات و آیین‌نامه‌های مرتبط براساس احکام این قانون و در جهت افزایش فرزندآوری اقدام و گزارش عملکرد خود را به مجلس و نهادهای ذی‌ربط ارائه نمایند		
پیشنهاد حذف ماده	ارائه چنین حکمی مؤید این مطلب است که طرح مذکور با سایر قوانین دارای تعارضاتی است؛ موضوعی که از جنبه تقنینی، اجرایی و نظارتی محل اشکال می‌باشد.	ماده (۴۳) - این قانون نافذ حمایت‌ها و تشویق‌های متفاوت مندرج در سایر قوانین نیست. موارد مشابه موازی، با نظر مادران مشمول انتخاب می‌شود.
آیین‌نامه اجرایی این قانون، حداکثر ظرف مدت یک‌سال پس از لازم‌الاجرا شدن آن توسط سازمان برنامه و بودجه تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی باید با عبارت سازمان برنامه و بودجه جایگزین شود.	ماده (۴۴) - آیین‌نامه اجرایی این قانون، حداکثر ظرف مدت یک‌سال پس از ابلاغ آن توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

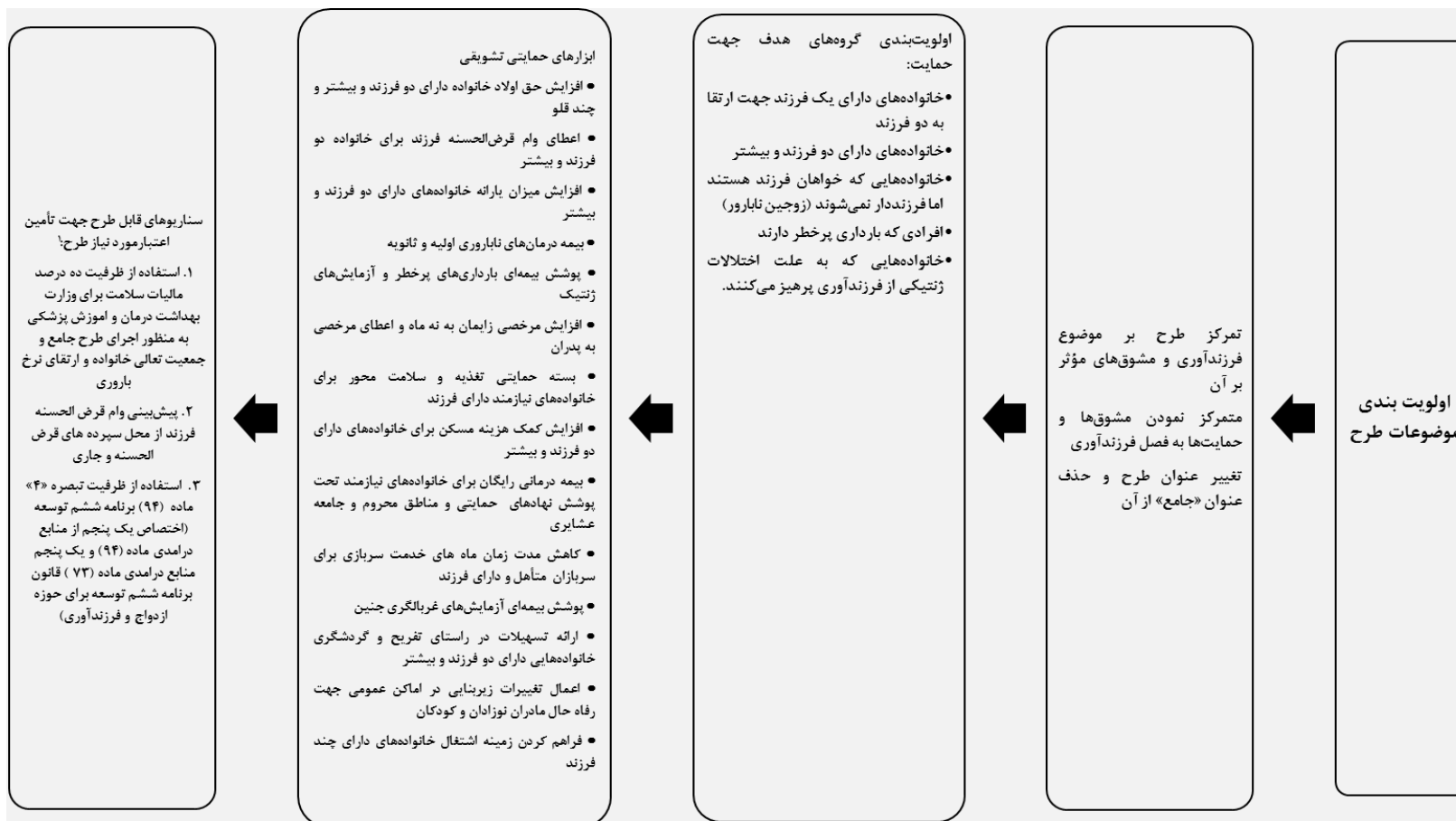
نمودار ۲. الزامات تصویب طرح در خصوص افزایش فرزندآوری در کشور

توجه به این نکته ضروری است که اگرچه ساده‌ترین و منطقی‌ترین امکان جهت حل مشکل مغایرت با اصل هفتادوپنجم قانون اساسی ارائه لایحه از سوی دولت در خصوص این موضوع بوده است، اما با توجه به اینکه دولت در طی سال‌هایی که طرح در مجلس مطرح بوده اقدامی را در این زمینه انجام نداده این امکان در عمل اجرایی نخواهد بود؛ در نتیجه مناسب‌ترین راه‌حل با توجه به ضرورت تصویب سیاست‌های حمایتی از فرزندآوری و نظر به چالش‌های کلی پیش‌روی تصویب طرح به‌ویژه عدم توجه آن به ارائه پیشنهاد در خصوص تأمین منابع مالی مورد نیاز برای اجرای آن، کاهش حجم مواد طرح از طریق اولویت‌بندی و ارائه پیشنهادهایی مشخص و قابل تحقق جهت تأمین بار مالی آن است.

جهت تحقق این موضوع پیشنهاد می‌شود علاوه بر تمرکز طرح بر **فصل فرزندآوری** و ارائه مشوق‌ها و **حمایت‌های مستقیم** در راستای افزایش تعداد فرزندان، گروه‌های هدف طرح و همچنین ابزارهای حمایتی نیز اولویت‌بندی گردند به نحوی که این طرح در زمینه ایجاد درآمد پایدار برای خانواده‌های دارای چندفرزند، ارائه کمک‌های رفاهی به‌منظور تحصیل و تفریح کودکان، هزینه‌های مسکن خانوار، درمان ناباروری، کاهش دغدغه‌های تربیتی والدین و برطرف نمودن حس سرزنش اجتماعی... دارای پیشنهادها و احکام مؤثری باشد.

نمودار ۳. راهکارهای پیش‌روی نمایندگان جهت اولویت‌بندی موضوعات طرح

۱. موضوع پیشنهادی بند «۱» با موضوع مالیات سلامت و بند «۳» با موضوع استناد از ظرفیت ماده (۹۴) و (۷۳) قانون برنامه ششم توسعه در لایحه مالیات بر ارزش‌افزوده دیده شده است و از طریق پیشنهاد ذیل آن نیز قابل پیگیری است.

منابع و مأخذ

۱. ارحامی، آسیه. برآورد هزینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فرزندآوری در کشور، مرکز پژوهش‌های مجلس.
۲. پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات با همکاری وزارت کشور، ۱۳۹۴.
۳. منتظری، علی. بررسی میزان تمایل به فرزندآوری و عوامل مرتبط با آن از نگاه مردم شهری و روستایی ایران، پژوهشکده علوم بهداشتی جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۵.
۴. قانون تسهیل ازدواج جوانان.
۵. سازمان ثبت احوال کشور.
۶. برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.
۷. قانون خدمت وظیفه عمومی.
۸. قانون حمایت از خانواده.
۹. قانون کاهش ساعات کاری زنان شاغل دارای شرایط خاص.
۱۰. مرکز آمار ایران.
۱۱. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش.
۱۲. نقشه مهندسی علمی کشور.
۱۳. لایحه مالیات بر ارزش افزوده.
۱۴. قانون مدیریت خدمات کشوری.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۶۷۵۳

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح جامع جمعیت و تعالی خانواده»

نام دفتر: مطالعات آموزش و فرهنگ (گروه خانواده، زنان و جوانان)

تهیه و تدوین: آسیه ارحامی

ناظران علمی: سینا کلهر، صادق ستاری فرد

همکاران: موسی بیات، حسین نصیری، اکرم باجلان (دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ)، مریم رهبری بناب،

سامان یوسفوند، محسن کرمانی نصرآبادی، علی خلیلی، فهیمه غفرانی، حسن کاویانی، اکبر شکوهی، سمیه

صدیقی، یاسر باقری (دفتر اجتماعی)، بهادر غلامی، فاطمه‌السادات میراحمدی (دفتر سیاسی) محمدرضا

عبدلی، علی فرنام (دفتر زیربنایی)، مریم احمدیان، سید مهدی بنی‌طبا، حسین رجب‌پور (دفتر اقتصادی)،

محمود رضایی، هادی زرافشان (دفتر مطالعات حقوقی)

همکار خارج از مرکز: پدram کاویان (شبکه کانون‌های تفکر ایتان)

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. طرح جامع جمعیت و تعالی خانواده

۲. فرزندآوری

۳. نرخ باروری کل

تاریخ انتشار: ۱۳۹۸/۹/۲۰